

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Suomen ja Norjan välinen rajaseutuyhteistyö ja sen esteet

Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2020:10

Kunta-asiat

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020:10

Suomen ja Norjan välinen rajaseutuyhteistyö ja sen esteet

Valtiovarainministeriö

ISBN PDF: 978-952-367-062-4

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2020

Kuvailulehti

Julkaisija	Valtiovarainministeriö	14.2.2020
Tekijät	Mirva Lohiniva-Kerkelä	
Julkaisun nimi	Suomen ja Norjan välinen rajaseutuyhteistyö ja sen esteet	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020:10	
Diaari/hankenumero	–	Teema Kunta-asiat
ISBN PDF	978-952-367-062-4	ISSN PDF 1797-9714
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-062-4	
Sivumäärä	54	Kieli suomi
Asiasanat	Rajaseudut, Suomi, Norja, Saamelaisalue, Lappi, julkiset palvelut, liikkuvuus	
Tiivistelmä	<p>Selvityshankkeen tarkoituksena oli selvittää sosiaali- ja terveydenhuollon, pelastustoimen ja opetustoimen viranomaisten yhteistyötä sekä näitä toimialoja koskevien palvelujen saatavuutta ja käytettävyyttä sekä työvoiman liikkuvuuden ja elinkeinotoiminnan toimintaedellytyksiä Suomen ja Norjan rajaseudulla. Tavoitteena oli lisätä tietoa aiheista erityisesti Enontekiön, Ivalon, Sodankylän ja Utsjoen asukkaiden ja viranomaisyhteistyön näkökulmasta. Huomiota kiinnitettiin erityisesti saamenkielisten palvelujen järjestämistä ja saatavuutta koskeviin seikkoihin.</p> <p>Selvityksessä esille nousseet ongelmat ovat eri tyyppisiä riippuen toimintasektorista. Elinkeinoiminnan ja työvoiman liikkuvuuden rajaesteisiin vaikuttaa kansainvälinen, erityisesti EU-sääntely ja valtiosopimukset. Työvoiman liikkuvuuden osalta ongelmat liittyvät myös siihen, että työmarkkinoita ja työsuhteita sääntelevä lainsäädäntö on kansallista. Sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä koulutuksen osalta sovellettava lainsäädäntö on enimmäkseen kansallista, jolloin myös niihin liittyviä ongelmia voidaan ratkaista kansallisesti ja alueellisesti.</p> <p>Osa ongelmista on viranomaiskäytäntöihin liittyviä, kuten erilaiset sääntelyn tulkinnot ja viranomaistoiminnan hitaus. Suomen ja Norjan viranomaisten tulisi sopia yhteisistä toimintaperiaatteista, säädösten yhdenmukaisista tulkinnoista ja käytännöistä. Selvityksessä nousi esiin myös tiedon saatavuuteen liittyviä ongelmia.</p> <p>Saamelaisten palveluiden osalta erityisesti esille nousivat saamenkielisten ja -kulttuuristen palveluiden puute. Saamenkielisten palveluiden kokonaisuuden koordinoitua tulisi tehdä keskitetympin ja palvelujen saatavuuden parantamiseksi tulisi kehittää toimivia etäpalveluja.</p>	
Kustantaja	Valtiovarainministeriö	
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi	

Presentationsblad

Utgivare	Finansministeriet	14.2.2020
Författare	Mirva Lohiniva-Kerkelä	
Publikationens titel	Gränsområdessamarbetet mellan Finland och Norge samt hinder för samarbetet	
Publikationsseriens namn och nummer	Finansministeriets publikationer 2020:10	
Diarie-/ projektnummer	-	Tema Kommunärenden
ISBN PDF	978-952-367-062-4	ISSN PDF 1797-9714
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-062-4	
Sidantal	54	Språk finska
Nyckelord	Gränsområden, Finland, Norge, Sameområdet, Lappland, offentlig service, rörlighet	
Referat	<p>Syftet med utredningsprojektet har varit att utreda samarbetet mellan myndigheterna inom social- och hälsovården, räddningsväsendet och undervisningsväsendet, tillgången till och användbarheten av tjänster inom dessa sektorer samt förutsättningarna för arbetskraftens rörlighet och verksamhetsförutsättningarna för näringsverksamhet i gränsområdet mellan Finland och Norge. Målet har varit att öka kunskapen om dessa frågor särskilt med tanke på invånarna och myndighetssamarbetet i kommunerna Enontekis, Ivalo, Sodankylä och Utsjoki. Särskild vikt har lagts vid omständigheter som gäller ordnandet av och tillgången till service på samiska.</p> <p>Utredningen visar att det finns olika typer av problem inom de olika sektorerna. Gränshindren i fråga om näringsverksamhet och arbetskraftens rörlighet påverkas av internationell lagstiftning, i synnerhet EU-lagstiftning, och fördrag. När det gäller arbetskraftens rörlighet beror en del av problemen också på att arbetsmarknaden och anställningsförhållandena regleras av nationell lagstiftning. Den lagstiftning som ska tillämpas på social- och hälsovårdstjänster och utbildning är till största delen nationell, vilket innebär att även problem i anslutning till dessa tjänster kan lösas på nationell och regional nivå.</p> <p>En del av problemen gäller myndigheternas praxis, t.ex. olika tolkningar av lagstiftningen och trög myndighetsverksamhet. Myndigheterna i Finland och Norge bör komma överens om gemensamma verksamhetsprinciper, enhetliga tolkningar av lagstiftningen och diverse praxis. Utredningen gav också vid handen att det finns problem med tillgången till information.</p> <p>När det gäller service för den samiska befolkningen visar utredningen att det råder brist på service och kulturella tjänster på samiska. Servicen på samiska som helhet bör samordnas mer centraliserat, och fungerande distanstjänster bör utvecklas för att förbättra tillgången till tjänster.</p>	
Förläggare	Finansministeriet	
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: vnjulkaisumyynti.fi	

Description sheet

Published by	Ministry of Finance	14 February 2020	
Authors	Mirva Lohiniva-Kerkelä		
Title of publication	Cross-border cooperation between Finland and Norway, and its obstacles		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Finance 2020:10		
Register number	-	Subject	Local Government Affairs
ISBN PDF	978-952-367-062-4	ISSN (PDF)	1797-9714
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-062-4		
Pages	54	Language	Finnish
Keywords	Border regions, Finland, Norway, Sámi region, Lapland, public services, mobility		
<p>Abstract</p> <p>The purpose of the project was to examine authorities' cooperation in healthcare and social welfare services, rescue services and education as well as the availability and usability of services in these sectors, and to examine the operating conditions for labour mobility and business operations in the border regions of Finland and Norway. The aim was to increase awareness of these topics in particular from the perspective of the residents of Enontekiö, Ivalo, Sodankylä and Utsjoki municipalities and from the viewpoint of authorities' cooperation. Particular attention was paid to questions concerning the organisation and availability of services in the Sámi languages.</p> <p>The problems raised in the report vary depending on the operating sector. Barriers to business operations and labour mobility are influenced by international regulation, especially EU regulation and treaties. As far as labour mobility is concerned, the problems are also related to the countries' own national legislation regulating the labour market and employment relationships. The legislation applicable to health and social services and education is mostly national, which means that problems related to them can be solved nationally and regionally.</p> <p>Some of the problems are related to authorities' practices, such as different interpretations of regulations and slow official processes. The Finnish and Norwegian authorities should agree on common operating principles and practices and uniform interpretations of regulations. The report also highlighted problems related to the availability of information.</p> <p>In respect of services to the Sámi, particular attention was paid to the lack of services in the Sámi languages and Sámi culture services. Services provided in the Sámi languages should be coordinated in a more centralised manner, and effective e-services should be developed to improve the availability of services.</p>			
Publisher	Ministry of Finance		
Distributed by/ Publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: vnjulkaisumyynti.fi		

Govvidanbláddi

Almustahti	Ruhtaministeriija	14.2.2020
Dahkkit	Mirva Lohiniva-Kerkelä	
Almustahttima namma	Suoma ja Norgga gaskasaš rádjaguovloovttasbargu ja dan eastagat	
Almustahttinráiddu namma ja nummir	Ruhtaministeriija almustahttimat 2020:10	
Diára/fidnonummir	-	Temá Gieldaáššit
ISBN PDF	978-952-367-062-4	ISSN PDF 1797-9714
URN-čujuhus	http://um.fi/URN:ISBN:978-952-367-062-4	
Siidomearri	54	Giella Suomagiella
Áššesánit	Rádjaguovllut, Suopma, Norga, Sámeiguovlu, Sápmi, almmolaš bálvalusat, johtin	
Čoahkkáigeassu <p>Čielggadanfidnu mihttomearrin lei čielggadit sosiála- ja dearvvašvuodabálvalusaid, gádjundoaimma ja oahpahasdoaimma virgeoapmahaččaid ovttasbarggu sihke dáid doaibmasurggiide guoskevaš bálvalusaid oažžuma ja anolašvuoda sihke bargofámu ja ealáhusdoaimma doaibmaneavttuid Suoma ja Norgga rádjaguovllus. Mihttomearrin lea lasihit dieđu áššis eandalii Eanodaga, Avvila, Soadegili ja Ohcejoga ássiid ja virgeoapmahašovttasbarggu viñkilis. Fuomášupmi giddejuvvui eandalii sámegeielat bálvalusaid ordnema ja oažžuma guoskevaš beliide.</p> <p>Čielggadusas ovdan bohtán váttisvuodát leat earálágánat doaibmasektoriid bokte. Ealáhusdoaimma ja bargofámu lihkadeami rádjaeastagiidda váikkuhit riikkaidgaskasaš, eandalii EU-njuolggadusat ja stáhtasoahpamušat. Bargofámu lihkadeami bokte váttisvuodát laktásit maiddái dasa, ahte bargomárkaniid ja bargogaskavuodaid heiveheami lánkaásaheapmi lea našuvnnaš. Sosiála- ja dearvvašvuodabálvalusaid ja skuvlema dáfus heivehuvvon lánkaásaheapmi lea našuvnnaš, dalle maiddái daidda gullevaš váttisvuodaid sáhtta čovdit našuvnnaččat dahje guvllolaččat.</p> <p>Oassi váttisvuodain leat virgeoapmahašgeavadagaide gullevaččat, dego earálágan heiveheami dulkomat ja virgeoapmahašdoaimma hiđisvuohhta. Suoma ja Norgga virgeoapmahaččat galggašedje soahpat oktasaš doaibmaprinsihpaid, njuolggadusaid oktilaš dulkomiin ja geavadagain. Čielggadusas badjánedje maiddái dieđu oažžumii laktášan váttisvuodát.</p> <p>Sámiid bálvalusaid beales eandalii badjánedje sámegeielat ja -kultuvrra čuvvon bálvalusaid váilun. Sámegeielat bálvalusaid oppalašvuoda koordinerema galggašii dahkat eanet čohkkejuvvon vuogi mielde ja bálvalusaid oažžuma buorideapmin livččii dárbu ovddidit doaibmi gáiddusbálvalusaid.</p>		
Goastideaddji	Ruhtaministeriija	
Almustahttima juohkki/vuovdin	Elektrovnnalaš veršuvdna: julkaisut.valtioneuvosto.fi Almustahttinvuovdin: vnjulkaisumyynnti.fi	

Sisältö

1	Selvityksen tausta	9
2	Selvityksen aineisto	12
3	Sosiaali- ja terveydenhuolto	14
	3.1 Palvelujärjestelmä	14
	3.2 EU-oikeus ja valtiosopimukset	16
	3.3 Alueelliset sopimukset	18
	3.4 Saamenkieliset palvelut	19
	3.5 Esille nousseita ongelmia	21
4	Pelastustoimi	24
	4.1 Viranomaisten yhteistyö ja sen perusteet.....	24
	4.2 Käytäntö ja kehittämistarpeet	25
5	Työvoiman liikkuvuus	27
	5.1 Yleistä	27
	5.2 Työmarkkinat ja työvoiman liikkuvuus.....	27
	5.3 Verotukseen liittyvät tekijät	29
	5.4 Sosiaaliturva	30
	5.5 Rajaneuvonta ja rajaesteneuvosto.....	31
	5.6 Esille nousseita ongelmia	32
6	Elinkeinotoiminnan edellytykset	34
	6.1 Yleistä.....	34
	6.2 Saamelaiselinkeinojen erityisasema.....	35
	6.2.1 Poronhoito.....	35
	6.2.2 Kalastus	37
	6.2.3 Duodji – saamelaiskäsiyö	38
	6.3 Esille nousseita ongelmia	38

7	Varhaiskasvatus, opetus ja koulutus	40
7.1	Varhaiskasvatus.....	40
7.2	Perusopetus ja toisen asteen opetus.....	41
7.3	Aikuiskoulutus.....	42
7.4	Korkeakoulutus.....	43
7.5	Haasteita	44
8	Toimenpide-ehdotukset	45
	Lähteet	48
	Liite: Asettamispäätös	51

1 Selvityksen tausta

Valtiovarainministeriö asetti Suomen ja Norjan rajaseutuyhteistyötä koskevan selvityshankkeen 13.5.2019. Hankkeen toimikausi oli 15.5.2019–31.12.2019. (Liite)

Hankkeen asettamisen taustalla oli Pohjois-Lapin kuntien ja saamelaiskäräjien esittämä huoli siitä, miten alueen väestön palvelutarpeet voidaan myös tulevaisuudessa huomioida ja turvata yhdenvertaisesti muuttuvassa toimintaympäristössä. Julkisen hallinnon ja sen palvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen on kohdistunut ja kohdistuu jatkuvasti varsin merkittäviä muutos- ja uudistuspaineita erityisesti toiminnan taloudellisten reunaehtojen, organisaatorakenteiden, toimintaprosessien ja digitalisaation näkökulmasta. Erityistä huolta on esitetty saamenkielisten palvelujen saatavuudesta.

Alueen väestön, perinteisten elinkeinojen ja työvoiman liikkuvuuden kannalta asiaan vaikuttaa myös Suomen ja Norjan raja-alueen viranomaisyhteistyön toimivuus sekä julkisin varoin järjestettyjen palvelujen saatavuus raja-alueella kansalaisuudesta ja asuinmaasta riippumatta. Palvelujen saatavuuden osalta yhteistyön tarve kohdistuu erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ja koulutuspalvelujen käyttöön, sosiaaliturvaan, pelastustoimeen sekä työvoima- ja elinkeinoasioihin.

Hankkeen tavoitteena oli lisätä tietoa aiheista erityisesti Enontekiön, Inarin, Sodankylän ja Utsjoen kunnan asukkaiden ja viranomaisyhteistyön sekä erityisesti saamenkielisten palvelujen näkökulmasta. Tavoitteena oli tehdä toimenpide-ehdotuksia mahdollisten julkisten palvelujen käyttöön liittyvien ongelmien poistamiseksi ja näiden palvelujen kehittämiseksi.

Hankkeessa selvitettiin sosiaali- ja terveydenhuollon, pelastustoimen ja opetustoimen viranomaisten yhteistyötä sekä näitä toimialoja koskevien palvelujen saatavuutta ja käytettävyyttä sekä työvoiman liikkuvuuden ja elinkeinotoiminnan toimintaedellytyksiä Suomen ja Norjan rajaseudulla. Huomiota tuli kiinnittää erityisesti saamenkielisten palvelujen järjestämistä ja saatavuutta koskeviin seikkoihin. Tarkoituksena oli luoda Suomen ja Norjan välillä rajat ylittävissä tilanteissa julkisten palvelujen saatavuuden ja käytettävyyden tilannekuva.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetustoimen osalta selvityksessä tarkasteltiin näiden palveluiden käytettävyyttä, käytön edellytyksiä ja laajuutta Suomen ja Norjan raja-alueella asuvien ja pitkäkestoisesti oleskelevien henkilöiden kohdalla. Pelastustoimen osalta selvityksessä kuvataan viranomaisyhteistyön perusteet ja käytännöt. Neljäs osa-alue selvityksessä oli työvoiman liikkuvuuden ja elinkeinotoiminnan mahdolliset esteet. Lisäksi selvityksessä pyrittiin tunnistamaan rajaseutualueen asukkaiden arjen yhteistyöhön ja toiminnan sujuvuuteen liittyviä haasteita ja esittämään keinoja arjen sujuvuuden lisäämiseksi.

Tarkasteltaessa viranomaisyhteistyötä tai julkisten palveluiden saatavuutta tai käytettävyyttä Suomen ja Norjan raja-alueella on huomioitava se lähtökohta, että molemmilla valtioilla on oma lainsäädäntönsä ja viranomaiset ovat toimivaltaisia omalla alueellaan, ellei kansainvälisestä tai kansallisesta sääntelystä tai valtioiden välisistä, alueellisista tai paikallisista sopimuksista, joissa rajaseutujen erityispiirteet on huomioitu, toisin seuraa. Selvityksen ulkopuolelle on kuitenkin rajattu Norjan lainsäädännön, viranomaistoiminnan tai palvelujärjestelmän tarkastelu, mikä olisi oman selvityksen kohde.

Pohjois-Lapin kunnat, joihin selvitys kohdistui, ovat saamelaiskuntia. Suomen saamelaisalue kattaa Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnat sekä Lapin paliskunnan alueen Sodankylän kunnassa. Alueelle on tyypillistä pitkät välimatkat sekä harva asukastiheys. Kunnat ovat pinta-alaltaan suuria, mutta asukasluvultaan suhteellisen pieniä (asukasluvut vuonna 2018 Enontekiö: 1893, Inari: 6930, Sodankylä: 8545, Utsjoki: 1242) (<https://lapinluotsi.fi/lappi-nyt/vaesto/vaeston-kehitys/>). Saamelaisia asuu eniten Pohjois-Lapin seutukunnassa, johon Inari, Sodankylä ja Utsjoki kuuluvat. Inarissa saamenkielisiä asuu eniten, noin kolmannes asukkaista, ja kunnan alueella käytetään kaikkia kolmea saamenkieltä. Utsjoella noin puolet asukkaista on saamenkielisiä.

Valtakunnan rajat ylittävän yhteistyön taustalla vaikuttavat useat kansainväliset ja pohjoismaiset sopimukset. Niiden lisäksi erityisesti saamelaisten palvelujen kehittämisessä on huomioitava erilaiset kansainvälisoikeudelliset ihmisoikeus- ja muut sopimukset. Saamelaisille on tunnustettu erityisasema Suomen perustuslaissa (731/1999), jonka 17.3 §:n mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Lisäksi 121.4 §:n mukaan saamelaisilla on saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään. Itsehallinnosta säädetään saamelaiskäräjistä annetussa laissa (974/1995) (ks. tarkemmin Guttorm, Saamelaisten itsehallinto Suomessa -dynaaminen vai staattinen? https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63446/Guttorm_Juha_ActaE_242_pdfA.pdf?sequence=1&isAllowed=y).

Saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa säädetään saamen kieli-laissa (1086/2003). Saamelaisella on aina oikeus käyttää kotiseutualueella lain soveltamisalaan kuuluvassa viranomaisessa valintansa mukaan suomen tai saamen kieltä. Saamenkielellä tarkoitetaan lain 3 §:n mukaan inarinsaamen, koltansaamen tai pohjoissaamen

kieltä. Oikeus asiointiin saamen kielellä on esimerkiksi saamelaisalueen kunnan viranomaisissa, tuomioistuimissa, niissä valtion paikallistason viranomaisissa, joiden virka-alueeseen edellä mainitut kunnat kuuluvat, aluehallintovirastoissa, elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskuksissa, Verohallinnon toimipisteessä ja Kelassa (2 §).

Omakielisestä ja oman kielen opetuksesta säädetään muun muassa varhaiskasvatuslaissa (540/2018) ja perusopetuslaissa (628/1998). Äidinkielenään saamea puhuvalla lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta saamen kielellä koko maassa. Saamelaisten kotiseutualueella asuvilla saamen kieltä osaavilla on lisäksi oikeus myös saamenkieliseen perusopetukseen sekä oman äidinkielenensä opetukseen. Lukiolain (714/2018) mukaan opetuskielenä voi suomen ja ruotsin lisäksi olla saame.

Perustuslain 17.3 § ei rajoitu ainoastaan kielellisten oikeuksien turvaamiseen ja kehittämiseen, vaan se ulottuu laajemmin turvaamaan saamelaisten kulttuurimuotoa. Saamelaiskulttuurin käsite pitää vakiintuneen käytännön mukaan sisällään muun muassa saamelaisien perinteiset elinkeinot, joita ovat poronhoito, kalastus, metsästys, keräily, saamelainen käsityö (duodji) sekä näiden nykyaikaiset harjoittamisen muodot (ks. esim. HE 309/1993 vp).

2 Selvityksen aineisto

Selvityksessä aineistona on hyödynnetty aiempia aiheesta tehtyjä tutkimuksia, hanke- ja muita selvityksiä, rajaesteneuvoston raportteja, internet-sivustoja, rajankävijä-, viranomais- ja asiantuntijahaastatteluja sekä saamelaiskäräjien tuottamaa materiaalia. Ohjausryhmän jäsenien sekä kokouksissa kuultujen asiantuntijoiden tuottamaa tietoa on myös hyödynnetty.

Rajaseutuyhteistyötä ja sen ongelmia on selvitetty erilaisilla toimeksiannoilla useammassa työryhmässä ja kehitetty erilaisten hankkeiden muodossa. Rajaseutuyhteistyön oikeudellisia edellytyksiä on aiemmin selvitetty sisäasiainministeriön 2001 asettamassa valmisteluryhmässä Suomen ja Ruotsin valtakunnan rajat ylittävän yhteistyön syventämiseksi (Rajakuntayhteistyön syventäminen. Selvitys kuntien valtakunnanrajat ylittävän yhteistyön oikeudellisista edellytyksistä). Raportissa tutkittiin erityisesti oikeudellisia edellytyksiä kuntien välisen yhteisen julkisoikeudellisen yhteistyöelimen aikaansaamiselle.

Syksyllä 2002 maiden pääministereiden toimeksiannosta aloitettiin Suomen ja Norjan välinen rajayhteistyöhanke. Hankkeen tarkoituksena oli tunnistaa ja auttaa poistamaan Norjan ja Suomen pohjoisten kuntien valtakunnanrajat ylittävän yhteistyön rakenteellisia esteitä. Yhteistyöhankkeen loppuraportti sisälsi monia eri toimijoita ja hallinnon tasoja koskevia kehittämisehdotuksia. Yhteistyömahdollisuuksia ja kehittämistarpeita tarkasteltiin opetus- ja sivistystoimen, sosiaali- ja terveydenhuollon, teknisen sektorin, elinkeinojen kehittämisen sekä infrastruktuurin aloilla.

Sisäasiainministeriö asetti 16.9.2004 työryhmän seuraamaan edellä mainittuun raporttiin sisältyneiden toimenpide-ehdotusten toteutumista Suomen osalta. Työryhmä seurasi yhteistyöhankkeen loppuraporttiin sisältyvien toimenpide-ehdotusten toteutumista ja valmisteli raportin. Toimenpide-ehdotusten seurantatietoja koottaessa pyydettiin kommentteja Inarin, Utsjoen ja Enontekiön kunnilta, Lapin lääninhallitukselta, Lapin liitolta, Lapin työvoima- ja elinkeinokeskukselta sekä saamelaiskäräjiltä. Lisäksi yhteyttä pidettiin Norjan alue- ja kuntaministeriön tietojen vaihtamiseksi seurannan etenemisestä. Myös Suomen ja Norjan ao. sektoriministeriöiden edustajien kesken oli tarpeen mukaan tietojen vaihtoa. (Suomen ja Norjan rajakuntayhteistyö 2004)

Utsjoen kunta toteutti sosiaali- ja terveysministeriön ja kunnan rahoittaman rajayhteistyöhankkeen vuosina 2005–2007 (Norja-asiamies, loppuraportti). Finnmarkin lääninhallituksen terveys- ja sosiaaliosasto vastasi Norjan kuntaministeriön rahoittamasta Grenseløst i Nord -projektista vuosina 2006–2009. Projekteissa laadittiin sopimusmalliluonnos kunnallisiin palveluihin, järjestettiin koulutusta ja seminaareja, työntekijät tapasivat toisiaan ja tutustuivat naapurimaan palveluihin. Utsjoen ja Tanan kunnat sopivat vastavuoroisesta saamenkielisten lasten päivähoidosta vuonna 2006. Lapin sairaanhoitopiiri ja Finnmarkin läänin erikoissairaanhoidon järjestävä Helse Finnmark solmivat sopimuksen erikoissairaanhoidon palveluiden käytöstä vuonna 2007 ja sopimuksen ensihoidosta 2011.

15.4.2010–31.10.2012 toteutetun Tenonlaakson sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämishankkeen tavoitteena oli parantaa Suomen ja Norjan rajat ylittävän yhteistyön avulla sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuutta ja laatua painottaen erityisesti saamelaisten palveluita. (Salminen 2012). Saamelaisten hyvinvointipalveluiden tilaa on selvitetty viime aikoina useissa eri tutkimuksissa ja hankkeissa (muun muassa Ristenrauna 2010 ja Heikkilä & Laiti-Hedemäki & Pohjola 2013).¹

Pohjoismaisen rajaesteneuvoston julkaisemissa vuosiraporteissa on nostettu esiin vuosittain erilaisia rajaesteitä myös Suomen ja Norjan välillä. (Gränshinderrådets årsraport 2014–2019). Lisäksi Pohjoiskalotin Rajaneuvonta on yhdessä Lapin Yrittäjät ry:n, Företagarna Norrbotten ja Bedriftsforbundet kanssa tehnyt selvityksen rajaesteistä. (Elinkeinoelämän Rajaesteet Pohjoiskalotilla 2014). Pohjoismaisen verosopimuksen toimivuutta ja sen soveltamiseen liittyviä ongelmia on tarkasteltu vuodelta 2018 olevassa raportissa (*Upplevda konsekvenser av det nordiska skatteavtalet på uppdrag av Grensetjänsten Norge-Sverige, Nordkalottens Gränstjänst Haparanda/Skibotn och Øresunddirekt Sverige*).

Saamelaisten käytettävissä olevien palveluiden erityispiirteitä sekä niiden saatavuuteen ja käytettävyyteen liittyviä ongelmia on kuvattu laajasti erilaisissa saamelaiskäräjien laatimissa materiaaleissa (esim. Saamenkielisten palvelujen nykytilakartoitus, https://stm.fi/documents/1271139/4067344/SAAMELAPeselvitys110117_final.pdf/f1418169-7e37-4d7a-803d-30d192ffed5f). Saamenkielisiä sote-palveluja on lisäksi käsitelty hallituksen kielikertomuksessa 2017 (<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160384>) ja sen tausta-aineistona toimineessa saamebarometrissa 2016 (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/78941>). Saamenkielisten palveluiden järjestämistä on tarkasteltu myös sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutosten aiemmissa valmisteluvaiheissa (HE 15/2017, https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_15+2017.aspx ja 16/2018 https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_16+2018.aspx).

¹ Yleisesti saamelaisten oikeuksien toteutumisesta esim. Leena Heinämäki – Christina Allard – Stefan Kirchner – Alexandra Xanthaki – Sanna Valkonen – Ulf Mörkenstam & Nigel Bankes – Jacinta Ruru – Jérémie Gilbert – Per Selle – Audra Simpson – Laura Olsén: Saamelaisten oikeuksien toteutuminen: kansainvälinen oikeusvertaileva tutkimus.

3 Sosiaali- ja terveydenhuolto

3.1 Palvelujärjestelmä

Suomessa sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämistä vastuu kuuluu kunnille. Terveystalvelujärjestelmä jakautuu perusterveydenhuoltoon ja erikoissairaanhoidon palveluihin. Erityistä osaamista vaativia toimenpiteitä on keskitetty valtakunnallisesti. Perusterveydenhuollon palveluiden järjestämistä vastuu on yksittäisillä kunnilla, kun taas erikoissairaanhoidon järjestämistä vastuu on sairaanhoitopiireillä. Lisäksi sairaanhoitopiirin kuntayhtymä vastaa alueellaan erikoissairaanhoidon palvelujen yhteensovittamisesta väestön ja perusterveydenhuollon tarpeiden mukaisesti (Terveystalvelulaki 1326/2010, THL 33 §). Sosiaalihuollossa vastaavaa jaottelua perus- ja erityistason palveluihin ei ole.

Kunnan on järjestettävä perusterveydenhuollon palvelut alueellaan ja vastaavasti jokainen kunnan asukas on oikeutettu palveluihin käyttämään. Terveystalvelulain säädettyyn valinnanvapautteen perustuen jokainen voi myös valita julkisen terveydenhuollon hoitopaikansa Suomessa. Lisäksi jokaisella on terveydenhuoltolain 50 §:n nojalla oikeus kiireelliseen sairaanhoidon julkisessa terveydenhuollossa.

Perusterveydenhuollon palveluiden järjestämistä varten jokaisessa kunnassa on terveyskeskus. Erikoissairaanhoidon järjestämistä vastuu on sairaanhoitopiirien kuntayhtymien vastuulla. Erikoissairaanhoidon osalta selvityksen kohteena olevat kunnat kuuluvat Lapin sairaanhoitopiiriin, joka kuuluu Oulun yliopistollisen sairaalan erityisvastuualueeseen (erva-alue). Ympäri vuorokautinen päivystys on Inarin kunnassa ja Rovaniemellä Lapin keskussairaalaissa.

Ensihoidon järjestäminen on erikoissairaanhoidon sairaanhoitopiirin vastuulla alueellansa (THL 39 §). Muuta terveydenhuoltoa vastaavasti sairaanhoitopiiri voi järjestää palvelun useammalla eri tavalla, esimerkiksi yhteistyösopimuksin. Ensihoidon tehtävien välittäjänä toimii hätäkeskus. Hälytyskeskusten hallinnollista vastuuta on jaettu kolmelle toimialueelle ja operatiivista vastuuta kolmelle päivystysalueelle (P3-alueet).

Myös sosiaalihuollon palveluiden järjestäminen Suomessa on kuntien vastuulla. Sosiaalihuollon sektorilla ei ole sairaanhoitopiirejä vastaavia alueellisia organisaatioita. Sosiaalihuollon rajat ylittävien palveluiden osalta on huomattava myös se, että sosiaalihuollon järjestämiseen liittyy paljon lakisääteistä päätöksentekoa ja muuta julkisen vallan käyttöä, joiden osalta toimivalta on suomalaisilla viranomaisilla. Sosiaalihuollon palveluiden saaminen edellyttää yleensä päätöstä palvelun myöntämisestä, sen sijaan palvelu voidaan käytännössä toteuttaa myös muiden toimijoiden toimesta.

Niin sosiaalihuollon kuin terveydenhuollon palvelut voidaan järjestää usealla eri tavalla, esimerkiksi tekemällä sopimus yhteistoiminnasta palvelujen tuottamiseksi tai hankkimalla palveluja ostopalvelusopimuksella toiselta palveluntuottajalta. Erikoissairaanhoidon osalta on lainsäädännössä erikseen todettu, että eri erityisvastuualueeseen kuuluvat sairaanhoitopiirin kuntayhtymät voivat tehdä erikoissairaanhoidon yhteistoiminnasta sopimuksen, jos se on tarpeen esimerkiksi saamenkielisen potilaan kielellisten oikeuksien turvaamiseksi tai terveydenhuollon palvelujen työnjaon toteuttamiseksi (THL 44 §).

Yleisesti sosiaalipalveluiden saatavuutta ja käytettävyyttä, palvelujen laatua ja potilasturvallisuutta takaavat periaatteet koskevat kaikkia palvelujen käyttäjiä ja ongelmat liittyvät yleisesti Lapin alueen erityispiirteisiin, kuten esimerkiksi pitkiin etäisyyksiin. Lähtökohta sosiaalipalvelujen järjestämisessä on asiakkaan tuen tarpeiden mukaisten palveluiden järjestäminen yhdenvertaisesti siten, että palvelut ovat sekä saatavissa että saavutettavissa.

Tarkemman kuvan kuntien palvelurakenteesta saa esimerkiksi Inarin kunnan hyvinvointikertomuksesta (<https://www.inari.fi/media/tiedostot-2019/sosiaali-ja-terveystoimi-2019/hyvinvointikertomus-2019-2020.pdf>) ja erityisesti saamenkielisten palveluiden saatavuudesta kunnan internet-sivuilta (<https://www.inari.fi/fi/palvelut/sosiaali-ja-terveyspalvelut/saamenkieliset-sosiaali-ja-terveyspalvelut.html>) sekä Utsjoen kunnan hyvinvointikertomuksesta (<https://www.utsjoki.fi/hallinto/kunnan-strategia-ja-suunnitelmat/>), Sodankylän hyvinvointikertomuksesta (<http://www.sodankyla.fi/Documents/Tietoa%20Sodankyl%C3%A4st%C3%A4/Kuntainfo/Laaja%20hyvinvointikertomus%202017-2020.pdf>). Tietoa Enontekiön kunnan palvelurakenteesta saa kunnan nettisivuilta (<https://enontekio.fi/sosiaali-ja-terveys/sosiaalipalvelut/sosiaalipalvelut/>).

3.2 EU-oikeus ja valtiosopimukset

Terveyspalveluiden käyttämiseen vaikuttavat myös Euroopan Unionin sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetut niin kutsutut koordinaatioasetukset (*jatkossa EU:n sosiaaliturvan koordinaatioasetus 883/2004 ja 987/2009*)², jotka sisältävät sairaanhoidon saamista ja antamista sekä näistä aiheutuvien kustannuksien korvauksia koskevia säännöksiä. Näiden EU-asetusten nojalla säännellään erityisesti tilanteita, joissa henkilö joutuu lääketieteellisesti välttämättömän sairaanhoidon tarpeeseen tilapäisen toisessa EU- tai ETA-valtiossa tai Sveitsissä oleskelunsa aikana. Lisäksi asetuksilla säännellään henkilön oikeutta saada ennakkolupa toisessa valtiossa annettavien sairaanhoitokustannusten korvaamiseksi. Nämä säännökset koskevat ETA-sopimuksen perusteella sairaanhoidon saamista ja korvaamista koskevia tilanteita myös Suomen ja Norjan välillä. Mikäli henkilö saa hoitoa toisessa maassa ennakkoluvan perusteella, myös matkakustannukset korvataan hoitopaikkaan saakka, kuten myös tilanteessa, jossa kunta tai sairaanhoitopiiri on järjestänyt palvelut yhteistyösopimuksella tai ostopalveluna (Sairausvakuutuslaki 1224/2004, 4 §).

Pohjoismaiden välillä on laadittu yhteispohjoismainen terveydenhuollon puitesopimus (SopS 8/2004) sekä pohjoismainen sosiaalipalvelusopimus (SopS 68/1996). Ensin mainittu puitesopimus koskee toimivaltaisten viranomaisten yhteistyötä terveydenhuollon alalla. Yhteistyö käsittää varautumistoimien valmistelun ja avunannon allekirjoittaneille valtioille kriisi- tai katastrofitilanteessa. Sosiaalipalvelusopimuksella on turvattu oikeus käyttää pohjoismaista kieltä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Sopimus koskee lähinnä vain tilanteita, joissa henkilö oleskelee laillisesti tilapäisesti toisessa Pohjoismaassa.

EU:n koordinaatioasetusta täydentävässä pohjoismaisessa sosiaaliturvasopimuksessa (SopS 54–55/2014) on tarkempia määräyksiä koskien muun muassa valtioiden vastavuoroisesta sairaanhoidon kustannusten laskutuksesta luopumisesta. Sosiaaliturvasopimuksessa on säännelty myös sairaanhoidon saamiseen liittyvistä paluumatkan lisäkustannusten korvauksista. Sopimuksen 7 artiklan mukaan oleskelumaa korvaa Pohjoismaassa asuvalle henkilölle, jolla on oikeus hoitoetuuksiin asuinmaastaan ja joka oleskellessaan tilapäisesti toisessa Pohjoismaassa saa sairaanhoitoa, kotimatkasta asuinmaahan aiheutuneet lisäkustannukset, jos hän joutuu sairautensa vuoksi käyttämään kalliimpaa matkustustapaa kuin hän muutoin olisi käyttänyt. Lisäkorvaus ei koske tilanteita, jossa hoitoa annetaan ennakkoluvan perusteella.

Sopimus velvoittaa lisäämään keskinäistä yhteistyötä rajaesteiden poistamiseksi muun muassa asiakkaan kuntoutusasioissa. Samoin sopimus velvoittaa viranomaisia ja laitoksia yhteistyöhön sopimuksen toimeenpanemiseksi. Rajat ylittävissä tilanteissa kyseisten

² Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 883/2004 sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta sekä sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun asetuksen (EY) N:o 883/2004 täytäntöönpanomenettelystä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 987/2009.

maiden asianomaisten viranomaisten ja laitosten tulee yhteistyössä parantaa hallinnollisia menettelyjä, auttaa toisiaan, sekä konkreettisissa tapauksissa tehdä yhteistyötä, erityisesti lainvalintaa koskevilla kysymyksillä, jotta tilanne voitaisiin ratkaista niin pitkälle kuin mahdollista kyseisen henkilön eduksi. Pohjoismaiden välillä ei esimerkiksi sairaanhoidon saamiseksi tarvita eurooppalaista sairaanhoitokorttia, vaan passi tai ID-kortti riittää.

Kansallisesti sekä sosiaalihuoltolaissa (710/1982) että terveydenhuoltolaissa on sopimukseen perustuen säädetty kunnan tai kuntayhtymän velvollisuudesta huolehtia lisäksi siitä, että Pohjoismaiden kansalaiset voivat sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palveluja käyttäessään tarvittaessa käyttää omaa kieltään, suomen, islannin, norjan, ruotsin tai tanskan kieltä. Kunnan tai kuntayhtymän on tällöin mahdollisuuksien mukaan huolehdittava siitä, että Pohjoismaiden kansalaiset saavat tarvittavan tulkkaus- ja käännösavun käyttäen asiakkaan tai potilaan ymmärtämää kieltä, mikäli mahdollista.

Rajaseudulla asuvan henkilön työskentelyvaltio voi olla eri kuin asuinvaltio. Tällöin terveyspalveluiden käyttöön liittyy tiettyjä erityispiirteitä riippuen siitä, minkä valtion sosiaaliturvan piiriin henkilö kuuluu. Työntekijä ja rajatyöntekijä, jonka asuinvaltio on Suomessa ja joka työskentelee Norjassa, on oikeutettu tarvitsemaansa sairaanhoitoon sekä asuinmaassaan että työskentelymaassaan EU:n sosiaaliturvan koordinaatioasetuksen (883/2004) 17 ja 18 artiklan mukaan.

Henkilö voi hakeutua hoitoon myös oma-aloitteisesti toiseen EU- tai ETA-maahan, esimerkiksi Norjaan. Tällöin sovellettavaksi tulee Euroopan unionin potilasdirektiivi³ joka on Suomessa voimaansaatettu lailla rajat ylittävistä terveydenhuollosta (Rajalaki 1201/2013). Myös Norja soveltaa direktiiviä, sillä se on sen erikseen implementoinut. Rajalain mukaan henkilön oma-aloitteisesti matkustaessa hoitoon toiseen valtioon hoidosta aiheutuneet kustannukset (tutkimus, hoito, lääkärinpalkkio, lääkkeet ja matkat) korvataan sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaisesti. Ilman ennakkolupaa tapahtuvan hoitoon hakeutumisen tilanteessa potilas maksaa itse hoitonsa ja kustannukset korvataan sairausvakuutusjärjestelmästä Kelan toimesta. Ennakkoluvan mukaisesta hoitoon hakeutumisesta poiketen matkakustannukset korvataan tällöin siltä omavastuun ylittävältä osalta, joka olisi syntynyt matkasta lähimpään terveydenhuollon yksikköön Suomessa. Lääkkeiden korvattavuus puolestaan edellyttää, että ne ovat lääkelaisissa määriteltyjä lääkevalmisteita ja niiden osalta on voimassa lääkkeiden hintalautakunnan hyväksymä korvattavuus.

Terveydenhuollon ammattihenkilölain (559/1994 3 §) mukaan toisen Pohjoismaan kansalaisen oikeuteen toimia terveydenhuollon ammattihenkilönä Suomessa sovelletaan samoja säännöksiä (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä ammattipätevyyden

³ Potilaan oikeuksien soveltamisesta rajat ylittävässä terveydenhuollossa annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/24/EU.

tunnustamisesta (2005/36/EY, ammattipätevyysdirektiivi) kuin EU- tai ETA-valtion kansallisen oikeuteen toimia terveydenhuollon ammattihenkilönä Suomessa. Lääkäriin, hammaslääkäriin, proviisorin, sairaanhoitajan ja kättilön tutkinnon tunnustaminen tapahtuu automaattisesti, jos hakijalla on direktiivin liitteissä mainittu tutkintotodistus. Muiden terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa ja asetuksessa mainittujen ammattien kohdalla sovelletaan yleistä tunnustamisjärjestelmää, jonka mukaan ammattihenkilöillä on oltava direktiivin mukainen tutkintotodistus tai muu vastaava asiakirja, joka kyseisessä valtiossa vaaditaan oikeuden saamiseksi kyseiseen ammattiin.

Pohjoismaiden välillä on lisäksi vuodesta 1994 lähtien ollut voimassa sopimus eräiden terveyden- ja sairaanhoidon henkilöstöryhmien sekä eläinlääkäreiden yhteisistä pohjoismaisista työmarkkinoista (SopS 1–2/1994). Sopimusta muutettiin 2019 siten, että sen päällekkäisyydet EU:n ammattipätevyden tunnustamista koskevan direktiivin kanssa poistettiin. Sopimus täydentää EU sääntelyä ja sisältää yleissäännöt terveydenhuollon ammattihenkilöiden pätevyden tunnustamisesta toisessa Pohjoismaassa samoin kuin valvontatietojen vaihtamisesta (HE 65/2019).

Käytännössä on ilmennyt, että tarvetta rajat ylittävien palveluiden käyttämiseen Norjassa on erityisesti saamenkielisellä väestöllä. Myös Norjassa asuvat suomenkieliset käyttävät mielellään suomenkielisiä palveluja Suomessa.

3.3 Alueelliset sopimukset

Erikoissairaanhoitoa koskien Lapin sairaanhoitopiiri ja Helse Finnmark ovat solmineet sopimuksen (12.7.2007, voimassa toistaiseksi, <http://www.lshp.fi/fi-FI/Sairaanhoitopiiri/Rajayhteistyö>), joka koskee niiden julkisen erikoissairaanhoidon yksikköinä toisiltaan ostamia palveluita. Tarkoituksena on mahdollistaa Helse Finnmarkin erikoissairaanhoidon palvelujen tarjoaminen ensisijaisesti Suomen saamenkielisen väestön tarpeisiin ja vastaavasti Lapin sairaanhoitopiirin palveluiden tarjoaminen ensisijaisesti Finnmarkin suomenkielisen väestön tarpeisiin. Sopimus kattaa kaikki sopijapuolten yleisesti tarjoamat palvelut. Sopimuksen ulkopuolelle on rajattu suomalaisten tai norjalaisten toisessa maassa oleskellessaan kansainvälisten sopimusten perusteella saama sairaanhoito sekä toisessa maassa asuvien ja toisessa maassa työssä käyvien niin sanottujen rajankävijöiden työssäkäyntimaassa saama sairaanhoito.

Sopimus ei myöskään luo potilaalle oikeutta valita vapaasti hoitopaikkaa toisesta maasta, vaan hoidon antamisen tulee perustua terveydenhuoltolain mukaiseen kirjalliseen lähetteeseen. Rajakuntien perusterveydenhuollosta ei voida tehdä lähetettä suoraan toisen maan erikoissairaanhoidon yksikköön, vaan esimerkiksi Suomessa lähete toimitetaan

perusterveydenhuollosta Lapin sairaanhoitopiirille, jossa arvioidaan hoidon tarve ja annetaan maksusitoumus. Tarkemmin Potilas Suomesta Norjaan palveluprosessista löytyy tietoa Lapin keskussairaalan sivuilta (<http://www.lshp.fi/fi-FI/Sairaanhoitopiiri/Rajayhteistyö>). Palveluihin sovelletaan sen maan lainsäädäntöä (esimerkiksi kantelut, potilasvahingot ja korvaukset), jossa palvelut tuotetaan.

Lapin alueella ensihoidon rajayhteistyötä tehdään yhteispohjoismaisen terveydenhuollon puitesopimuksen (SopS 8/2004) nojalla ja varsinaisesti alueelliseen sopimukseen perustuen. Pohjoisen alueen rajayhteistyöstä ensihoidossa on 29.11.2011 laadittu yhteispohjoismaainen sopimus, jossa osallisina ovat Norrbottenin läänin maakäräjät, Helse Nord RHF (Regional helseforetak), Lapin sairaanhoitopiiri, Länsi-Pohjan sairaanhoitopiiri ja Oulun yliopistollinen sairaala (<http://www.lshp.fi/fi-FI/Sairaanhoitopiiri/Rajayhteistyö>). Sopimuksen tavoitteena on parantaa raja-alueiden paikallisväestön ja vierailijoiden tarvitsemien ensihoito- ja sairaankuljetusresurssien saatavuutta. Sopimus kattaa sekä suuronnettomuudet että yksittäisten kansalaisten henkeä ja terveyttä uhkaavat sairaustilat, ja koskee ambulansseja ja ambulanssihelikoptereita miehistöineen sekä muita ensihoito- ja sairaankuljetusresursseja. Maantieteellisesti yhteistyö kattaa Ruotsin Norrbottenin läänin, Norjan Nordlandin, Tromssan ja Finnmarkin sekä Suomessa Lapin ja Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirien alueet. Kunkin maan hälytyskeskukset arvioivat hälytystarpeen ja esittävät avunpyynnön toisen valtion hätäkeskukselle, joka sen jälkeen vastaa oman maansa sairaankuljetusresurssien hälytyksestä voimassa olevien menettelytapojen mukaisesti.

Nykyrakenteeseen liittyy haasteita erityisesti sosiaalihuollon ja perusterveydenhuollon rajayhteistyön kehittämisen kannalta, sillä kuntien tulee lähtökohtaisesti sopia yhteistyöstä kunkin tahollaan, kun taas erikoissairaanhoidoa koskeva sopimus voidaan tehdä koskemaan koko sairaanhoitopiirin aluetta. Suomessa on valmisteltu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteiden uudistamista 2000-luvun alkupuolelta lähtien tavoitteena siirtää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut laajemmalle organisaatiolle, maakunnalle tai vastaavalle, mikä voisi osaltaan mahdollistaa kokonaisvaltaisemman kehittämisen.

3.4 Saamenkieliset palvelut

Saamenkielisten sosiaalihuollon palveluiden saatavuuden kysymykset liittyvät erityisesti kielellisiin ja kulttuurisiin oikeuksiin. Saamenkielisillä on oikeus saada sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita äidinkielellään ja palveluiden sisällössä tulisi huomioida saamelaisen kulttuurin erityispiirteitä. Kunnille ei ole säädetty velvollisuutta järjestää saamenkielisiä palveluita. Saamenkielisellä väestöllä tulee kuitenkin olla mahdollisuus vaikuttaa sosiaali- ja terveystalouden sisältöön, jotta kielen lisäksi heidän perinteiset tapansa ja elinkeinonsa tulevat asianmukaisesti huomioon otetuksi. (HE 16/2018)

Sosiaalihuollon asiakaslain (812/2000) ja potilaslain (785/1992) nojalla sosiaalihuollon asiakkaan ja potilaan äidinkieli ja kulttuuri on otettava huomioon hoitoa ja huoltoa järjestettäessä. Asiakkaalla ja potilaalla on oikeus saada tulkkausta kaikille kolmelle saamen kielelle (inarinsaame, koltansaame ja pohjoissaame) saamelaisten kotiseutualueella ja niissä kuntayhtymissä, johon nämä kunnat kuuluvat. Tällaisia ovat esimerkiksi Lapin sairaanhoitopiiri ja Lapin erityishuoltopiiri. Asiakkaalla ja potilaalla on saamen kielilain mukainen oikeus saada hallintopäätökset omalla kielellään.

Saamenkielisiä palveluita kohdekunnissa on saatavilla vaihtelevasti. Esimerkiksi Inarin kunnassa sosiaali- ja terveysosaston henkilökunnasta on saamenkielisiä työntekijöitä noin 12 % jakautuen eri saamenkielen ryhmiin.

Yleisiä sosiaalipalveluita (sosiaalityö) on saatavilla Enontekiön kunnassa, jossa työskentelee pohjoissaamenkielinen sosiaalityöntekijä. Muissa saamelaisalueen kunnissa saamenkielistä palvelua sosiaalityössä on saatavilla vain tulkkauksen välityksellä.

Lasten, nuorten ja perheiden saamenkielisiä palveluita ei juuri ole saatavilla pohjoisen kunnissa. Enontekiöllä lastensuojelussa työskentelee pohjoissaamenkielinen sosiaalityöntekijä. Inarissa on pohjoissaamenkielinen terveydenhoitaja, joka vastaa myös lasten ja nuorten palveluista (kouluterveydenhuolto). Lapsiperheiden on mahdollista saada kotipalvelua pohjoissaamen kielellä Enontekiöllä, Inarissa ja Utsjoella sekä koltansaamen kielellä Sevettijärven alueella ja inarinsaamen kielellä Pohjois-Inarissa.

Norjassa Sisä-Finnmarkin perhesuojelukeskus Karasjoella järjestää suomen- ja pohjoissaamenkielisiä palveluita ennaltaehkäisevänä yhteisötoimintana, perhe- ja pariterapiana, perheneuvottelupalveluina, sovittelupalveluina sekä lastensuojelun palveluina. Maiden tai kuntien välillä ei palveluiden tarjoamisesta kuitenkaan ole sopimuksia, vaan yksittäiset saamelaisperheet hakeutuvat oma-aloitteisesti asiakkaisiksi.

Ikääntyneiden saamenkielisiä palveluita on joissain kunnissa. Inarin kunnassa työskentelee kotipalvelussa ja palveluasumisessa pohjoissaamen, inarinsaamen ja koltankielisiä työntekijöitä. Enontekiön, Sodankylän ja Utsjoen kunnissa näissä palveluissa työskentelee pohjoissaamenkielistä henkilökuntaa.

Lähialueilla Norjassa pohjoissaamenkielistä kotihoitoa ja palveluasumista sekä yöpartio-toimintaa on tarjolla Karasjoella ja Kautokeinossa kuntien järjestämänä. Yleistä sopimusta palveluiden käytöstä ei ole, Tenon ja Utsjoen kuntien välillä on ympärivuorokautista hoivaa koskeva sopimus.

Päihde- ja mielenterveyspalveluiden saatavuus saamenkielellä on myös niukkaa. Enontekiöllä järjestetään pohjoissaamen kielellä päihdekuntoutusta avokuntoutuspalveluna (Mettäterapia-toiminta). Utsjoella työskentelee pohjoissaamenkielinen psykiatrinen sairaanhoitaja. Inarin ja Sodankylän mielenterveystoimistoissa ei ole saamenkielisiä palveluita saatavilla muutoin kuin tulkin välityksellä.

Norjan puolella Karasjoella on tarjolla pohjoissaamenkielisiä päihdepalveluita päihdekuntoutusyksikkö Finnmarkin klinikalla. Lapin sairaanhoitopiirin ja Helse Finnmarkin sopimus kattaa nämä palvelut.

Vammaispalveluina Utsjoella järjestetään pohjoissaamen kielellä päivätoimintaa ja asumispalveluita.

Perusterveydenhuollossa kaikissa selvityksen kohdekunnissa työskentelee yksittäisiä saamenkielisiä terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Erikoissairaanhoidossa saamenkielisten palveluiden lähisairaalana toimii Lapin keskussairaala Rovaniemellä.

3.5 Esille nousseita ongelmia

Rajat ylittävien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden käyttämisen kannalta ongelmalliseksi on koettu se, ettei niistä ole olemassa kuntakohtaisia tai erikoissairaanhoitoa vastaavasti keskitettyä sopimusta. Sopimuksen puuttumisen on nähty käytännössä vaikeuttavan yhteistyön kehittämistä ja toimivien mallien luomista. Tähän vaikuttaa myös se, että pienillä kunnilla ei välttämättä ole resursseja yhteistyön kehittämiseen, vaan tätä tulisi tehdä laajemmin alueellisella tasolla. Selkeä rakenne, koordinaatio ja vastuiden määrittely rajat ylittävien palvelujen kokonaisuudesta puuttuvat.

Lastensuojeluasioissa yhteistyötä Norjan ja Suomen välillä ei ole käytännössä laisinkaan. Lastensuojeluyhteistyössä ratkaistavaksi tulevat myös viranomaisten toimivaltaan liittyvät kysymykset esimerkiksi palveluiden valvonnassa. Norjan, Suomen ja Ruotsin saamelaiskäräjät ovat asettaneet yhteiseksi tavoitteeksi saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten lastensuojelupalvelujen kehittämisen rajayhteistyönä.

Käytännön tasolla haasteellisena on pidetty muun muassa sitä, että ammatilliset ja viranomaisten toimintakäytännöt ovat rajan eri puolilla erilaiset. Ongelmia on esiintynyt myös kustannusten jaossa ja palveluiden käytön laskutuksessa. Esimerkiksi Norjan ensihoidon laskutuksessa on ollut epäselvyyttä siten, että potilaille on lähetetty henkilökohmainen lasku, vaikka alueelliseen ensihoitosopimukseen perustuvien palveluiden käytössä

kustannusten laskutus tulisi tapahtua organisaatioiden välillä, eikä yksittäisiltä potilailta peritä mitään kuluja.

Samoin käytännössä on ilmennyt ongelmia terveystalouden saatavuudessa joissain tilanteissa. Esimerkiksi Suomessa asuva ja Norjassa työssä käyvä työntekijä tai rajatyöntekijä ei välttämättä ole saanut esimerkiksi Karasjoelta kiireetöntä palvelua tai omalääkäriä, joihin heillä pitäisi olla oikeus EU-lainsäädännön nojalla. Kielellisiä haasteita seuraa siitä, että norjalainen terveydenhuoltojärjestelmä toimii pääosin norjankielisenä.

Matkakustannusten korvaamismenettelyissä jatkosairaanhoidon hakeuduttaessa on esiintynyt ongelmia, jotka ovat olleet myös rajaesteneuvoston käsittelyssä (<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1360328/FULLTEXT01.pdf>). Esimerkiksi Suomessa asuvalle Norjassa työskentelevälle henkilölle Norja korvaa matkakustannukset työpaikalta jatkohoitopaikkaan Norjassa. Suomi pitää asiaa ratkaistuna, sillä EU:n koordinaatioasetuksen mukaan potilaalla on oikeus hoitoon kotimaassaan ja valtio korvaa matkat lähimpään hoitopaikkaan. Tämä takaa sen, että Norjassa työssäkäyvä ja kotona Suomessa sairastuva henkilö saa tarvittavan hoidon. Suomen kannan mukaan, mikäli valtio edellyttää jatkohoidon järjestämistä omalla alueellaan, kyseisen valtion tulee myös korvata kustannukset.

Potilasvahinkojen korvaamista on rajat ylittävässä hoidossa pidetty epäselvänä. Lainsäädäntö on uudistettu ja uutta potilasvakuutuslakia (948/2019) sovelletaan Suomessa annettuun terveyden- ja sairaanhoitoon sekä ulkomailla annettuun terveyden- ja sairaanhoitoon, jos julkisen terveydenhuollon yksikkö päättää järjestää kunnan järjestämissä- tuuseen kuuluvan hoidon ulkomailla ja se on potilaan terveydentilan kannalta välttämätöntä. Lain esitöiden mukaan tämä tarkoittaa tilanteita, joissa hoitovastuussa oleva taho tekee päätöksen potilaan lähettämisestä hoitoon. Mikäli henkilöt hakeutuvat oma-aloitteisesti hoitoon ulkomaille, hoitoa antavan valtion potilasvakuutuslainsäädäntöä sovelletaan myös ulkomailta hoitoon hakeutuneeseen potilaaseen. Vastaavasti tilanteissa, joissa kunnat tai sairaanhoitopiirit hankkivat palvelut yhteistyösopimuksen tai ostopalvelusopimuksen perusteella toiselta valtiolta, palveluihin sovelletaan hoidon tuottavan maan lainsäädäntöä. Potilasvakuutuslain hallituksen esityksessä (HE 298/2018) esimerkiksi Norjan ja Suomen rajaseutualueen erityispiirteet rajat ylittävän sairaanhoidon osalta mainitaan, mutta lain alueellisen soveltamisalan laajentamiseen nähtiin liittyvän siinä määrin ongelmia, ettei siihen päädytty.

Ongelmalliseksi on koettu myös potilastietojen siirtoon liittyvät kysymykset. Viranomaiset eivät siirrä tietoja valtiosta toiseen, vaan potilas joutuu itse selvittämään tiedot ja toimittamaan ne toiseen valtioon.

Ongelmia liittyy myös tietojärjestelmiin ja niiden erilaisuuteen. Suomessa Hätäkeskuslaitos ei käytä hätäilmoitusten käsittelyssä tai muussa tehtävänkäsittelyssä hoitohistoriaan kuuluvia potilastietoja. Hätäkeskuslaitoksella tai Lapin ensihoidolla ei ole pääsyä henkilön potilastietohistoriaan, vaan tietoja voidaan saada kohdattaessa suoraan potilaalta. Hälytettäessä Norjasta apua Suomeen hätäkeskustietojärjestelmästä lähetetään Norjan tehtävää hoitavalle viranomaiselle tehtävän hoitamista varten tarvittavat tiedot. Lähetettävien tietojen sisältö on sovittu Oulun yliopistollisen sairaalan erityisvastuualueen, Lapin sairaanhoitopiirin, Pohjois-Norjan yliopistollisen AMK:n (Akuttmedisinsk kommunikasjonsentral, <https://sml.sn.no/AMK-sentral>) ja Finnmarkin AMK:n kanssa. Lähetettävän tiedon sisällön määrittelevät tarkemmin Suomen ensihoidon vastuuhenkilöt.

Oikeusministeriön vuonna 2016 julkaiseman kielibarometrin mukaan saamelaisten oikeudet omakielisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin toteutuivat heikosti. Kaikkien saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuudessa käytännön ongelmat tiivistyivät saamenkielisten työntekijöiden puuttumiseen, joko kokonaan tai siten, että tarjolla on palvelua vain yhdellä saamen kielellä. Työntekijöiden vähäisyys johtaa siihen, että paikoin palvelua saa vain virka-aikana tai palveluiden saatavuus on riippuvainen siitä, sattuuko saamenkieltä taitava työntekijä olemaan työvuorossa. Samoin kieltä taitavien työntekijöiden vähäisyys johtaa siihen, että työaika eri riitä kaikille tarvitseville. (Saamebarometri 2016, http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78941/OMSO_39_2016_Saamebaro_120s.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Heikoin tilanne on koltansaamenkielisten palvelujen saatavuudessa. Myös tulkkaukspalveluissa on viivettä tai niitä ei juurikaan ole saatavilla. Ongelmana on noussut esille myös huono saamelaisten historian, kielen ja kulttuurin tuntemus. Saamelaisten totuus- ja sovintoprosessin edetessä tarvitaan kulttuuriin mukautettua psykososiaalista tukea, psykologista terveyttä tukevia kuntoutuspalveluita sekä sopeutumisvalmennuskursseja.

4 Pelastustoimi

4.1 Viranomaisten yhteistyö ja sen perusteet

Suomessa pelastustoimen järjestelmä on kolmitasoinen. Sisäministeriö johtaa ja valvoo pelastustointia ja sen palvelujen saatavuutta ja tasoa sekä huolehtii pelastustoimen valtakunnallisista valmisteluista ja järjestelyistä. Aluehallintovirasto valvoo pelastustointia sekä pelastustoimen palvelujen saatavuutta ja tasoa toimialueellaan. Lapin alueella alueen aluehallintovirasto on Lapin aluehallintovirasto.

Kunnat vastaavat Suomessa pelastustoimesta yhteistoiminnassa valtioneuvoston määrämällä alueella. Tehtävien hoitamista varten alueen pelastustoimella on pelastuslaitos. Lapin pelastuslaitos on yksi Suomen 22 alueellisesta pelastuslaitoksesta, jotka vastaavat pelastustoimen palvelutasosta sekä pelastuslaitoksen toiminnan ja palvelujen asianmukaisesta järjestämisestä. Lapissa pelastustoimen hallinto on järjestetty maakuntaliiton, Lapin liiton yhteyteen. Alueen vakinaiset palokunnat toimivat Kemissä, Rovaniemellä ja Torniossa. Muualla maakunnan alueella vapaaehtoiset palokunnat huolehtivat pelastustehtävistä ensilähdön palokuntina. Lisäksi tehdas-, laitos- ja sotilaspalokunnat toimivat tärkeänä osana pelastustoimen kokonaisuutta.

Suomen ja Norjan välistä pelastustoimen yhteistyötä koskeva erityisesti seuraavat valtioiden väliset puitesopimukset avun antamisesta:

- Sopimus Tanskan, Suomen, Norjan ja Ruotsin välillä valtakunnanrajojen yli ulottuvasta yhteistyöstä onnettomuustapauksissa ihmisiin, omaisuuteen tai ympäristöön kohdistuvien vahinkojen estämiseksi tai rajoittamiseksi (SopS 20–21/1992)
- Sopimus Barentsin euroarktisen alueen hallitusten välillä yhteistyöstä onnettomuuksien ehkäisemisen, niihin varautumisen ja pelastustoiminnan alalla (SopS 22–23/2012)
- Sopimus pelastuspalveluyhteistyöstä Suomen ja Norjan raja-alueella (SopS 17/1986)

- Sopimus Suomen tasavallan hallituksen ja Ruotsin kuningaskunnan hallituksen välillä yhteistyöstä meri- ja lentopelastuspalvelun alalla (SopS 27 /1994)
- Sopimus Suomen tasavallan hallituksen ja Venäjän federaation hallituksen välillä yhteistyöstä merenkulun ja ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun alalla (SopS 28/1994)
- Sopimus Suomen tasavallan hallituksen ja Venäjän federaation hallituksen välillä yhteistyöstä onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja niiden seurausten torjumiseksi (SopS 51–52/1996)
- Nordisk avtal avseende utbyte av gränsöverskridande data för krishantering "Blå lys-avtalet" 507–2011/1440 (Pohjoismainen karttayhteistyösopimus).

Lisäksi yhteistyöhön sovelletaan EU:n pelastuspalvelumekanismia (Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös N:o 1313/2013/EU).

Kansainvälisten järjestöjen kanssa solmitut sopimukset ovat:

- Sopimus viestivälineiden käytöstä kansainvälisissä onnettomuustilanteissa 18.6.1998 (YK)

4.2 Käytäntö ja kehittämistarpeet

Pelastuslaitoksella on tarve lisäresursseihin erityisesti logistiikkaan ja sairaalaresurssien käyttöön rajat ylittävissä tilanteissa. Suomen hätäkeskuksella on Tromssan ja Finnmarkin hätäkeskusten kanssa yhteistoimintaa. Norjan ensihoito suhtautuu Suomesta välitettyihin tilanteisiin samoin kuin oman maan tilanteisiin, kun kyseessä on hengenvaara. Norjassa helikopteritoiminta on hyvin järjestettyä ja koptereita käytetään Suomen puolella.

Pohjoismaiden TETRA-viranomaisradioverkkojen yhteistoimintaa on kehitetty ja Norjan Nödnet ja Suomen VIRVE-verkko ovat yhdistetty keskenään. Suomen viranomaiset voivat siis käyttää omia päätelaitteitaan norjalaisten kanssa viestintään sekä päinvastoin. Pääte-laitteet toimivat alueilla, joissa on jommankumman maan TETRA-verkkoa. Yhtenä jatkokehitystavoitteena on saada viranomaisten välille tieto naapurimaan yksiköiden sijainnista. Vuonna 2019 tämä kehittämistyö ei ollut kansallisten salassapitosäännösten vuoksi vielä mahdollista.

Lapin pelastuslaitoksella on käytännössä noin 20 tehtävää yli valtakunnan rajan vuosittain. Rajat ylittävä yhteistyö on Utsjoella ja Enontekiöllä erittäin tärkeää. Kilpisjärvelle on juuri avattu uusi asema. Tromssan yliopistollinen sairaala on vuosina 2016–2019 antanut ensihoidolle pelastustehtäviin 140 kertaa apua Suomen puolelle. Suomi saa enemmän

Norjasta apua kuin antaa sinne. Pelastustoimessa Norjan kopterit auttavat henkilöiden maastoetsinnöissä. Suomessa pelastustoimella ei ole omia helikoptereita. Norjan kopterit ovat olleet äärimmäisen tärkeä apu, ja ne pystyvät lentämään myös haastavissa olosuhteissa.

Kehittämiskohteena on yksiköiden reaaliaikaisen paikalle saamisen lisäksi mm. paremman kartta-aineiston saaminen Norjan alueelta ja kenttähenkilöstön kielitaidon kohentaminen.

5 Työvoiman liikkuvuus

5.1 Yleistä

Työvoiman liikkuvuutta rajan yli säännellään monella tasolla. Norjalla ja Suomella on oma kansallinen työlainsäädäntönsä ja sen soveltamiseen liittyvät käytännöt. Lisäksi mailla on liikkuvuuteen keskeisesti vaikuttava oma sääntely verotuksesta ja sosiaaliturvasta. Työntekijöiden liikkuvuuteen vaikuttavat myös maiden viranomaisorganisaatiot ja niiden käytännöt.

Keskeisiä viranomaisia työvoiman liikkuvuuden kannalta Suomessa ovat muun muassa verohallinto, Kela ja TE-toimistot, joiden toimintaa säännellään kansallisella lainsäädännöllä. Norjassa sosiaaliturvasta vastaava viranomainen on Norjan työvoima- ja hyvinvointihallinto (Arbeids- og velferdsetaten, NAV, <https://www.nav.no/no/person>) ja verotusta hoitaa Norjan veroviranomainen (Skatteetaten, <https://www.skatteetaten.no/person/>).

5.2 Työmarkkinat ja työvoiman liikkuvuus

Työmarkkinat ovat epäsuhtaiset Norjan ja Suomen rajaseuduilla sikäli, että yleinen palkkataso on Norjan puolella rajaa huomattavasti korkeampi kuin Suomessa. Norjassa on myös paljon työskentelymahdollisuuksia esimerkiksi saamenkielentaitoiselle ammattihenkilöstölle. Tämä vaikeuttaa rajaseutukuntien ja organisaatioiden saamenkielisten työntekijöiden rekrytointia. Utsjoen kunnassa on käytössä saamenkielen kielilisiä, joka on 120 e/kk, mutta esimerkiksi Enontekiöllä kielilisiä on vain 20 e/kk. Syrjäseutulisien poistuminen palkkauserusteena Suomessa on entisestään vinouttanut palkkauksen epäsuhtaa Norjan eduksi.

Rajat ylittävä työssäkäynti tarjoaa työllistymismahdollisuuksia myös erilaisiin asiantuntijaym. tyyppisiin töihin, joita muuten on vain vähän tarjolla Suomen rajaseudun kunnissa.

Sen vuoksi se laajentaa merkittävällä tavalla työmarkkinoita ja rajakuntien työntekijöiden valinnanmahdollisuuksia.

Työvoiman liikkuvuutta pyritään edistämään EURES (Eurooppalainen työnvälitysverkosto) yhteistyöllä Suomen (TE-toimistot) ja Norjan (NAV) välillä. EURES-työnvälityksen yhteistyötä tehdään aktiivisesti Suomen ja Norjan kansallisten EURES-verkostojen puitteissa henkilö- ja työnantaja-asiakkaiden palveluun liittyen. Käytännössä Euroopan komission molemmissa maissa toimivista koulutetuista noin 30 EURES-asiiantuntijasta rajaseutuyhteistyössä toimivat pääosin maiden pohjoisimpien alueiden EURES-neuvojat.

Suomen ja Norjan pohjoisosien EURES-asiiantuntijat ovat yhdessä Ruotsin kollegoiden kanssa organisoituneet epäviralliseksi NNN (*Norra Nordiska Nätverket*) -verkostoksi. Tämä verkosto kokoontui pitkään vuorovuosina eri maiden pohjoisosissa käsitellen kokoontumisissa rajat ylittäviin työmarkkinoihin ja työnvälitykseen liittyviä asioita. Suomesta toimintaan osallistui Lapin, Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun sekä Norjasta Finnmarkin (Alta), Tromssan ja Nordlandin (Bodø) alueiden yhteensä noin 5–6 EURES-neuvojaa.

Käytännön arjen yhteistyö työnantajien palvelussa Suomen ja Norjan välillä on ollut työnantajille rekrytointien ja työpaikkailmoitusten julkaisemista myös naapurimaan kansallisen työnvälityksen verkkosivuilla. Työnantajien paikkailmoitusten vastaanottamisesta ja julkaisusta ovat vastanneet sekä kansalliset EURES-verkoston päivystäjät että pohjoisen EURES-neuvojat. Yleensä tieto työnantajien työvoimatarpeista välittyy maasta toiseen suunnitellusti juuri EURES-neuvojen kautta, eikä suoria kontakteja esim. Suomesta norjalaisiin työnantajiin juurikaan tarvita, joitain poikkeuksia lukuun ottamatta.

Työnhakijoiden palvelu taas on ollut työnhakuun ja työn vastaanottamiseen liittyvää asiakkaan neuvontaa monikanavaisesti mm. sähköpostin ja puhelimen välityksellä. Työvoiman liikkuvuus tapahtuu pääsääntöisesti Suomesta Norjaan. Liikkuvuuden suuntaa selittää Norjan korkeampi palkkaustaso. Ansio- tai peruspäivärahaa saava henkilö voi hakea työtä kolmen kuukauden ajan toisen EU- ja ETA-maan alueella päivärahaa menettämättä. Tätä käytetään myös jonkin verran haettaessa töitä Norjasta. EURES-neuvojat informoivat niin työnantaja- kuin työnhakija-asiakkaita myös saatavilla olevissa taloudellisissa tuissa Norjan työtilaisuuksiin. Liikkuvuusavustuksiin, kuten työnhakumatkoihin liittyvissä asioissa, asiantuntijaneuvontaa TE-toimistossa antaa EURES-neuvoja laajempi asiantuntijajoukko.

Merkittävä yhteistyötaho rajayhteistyöhön liittyvässä neuvonnassa TE-toimistolle on Pohjoiskalotin Rajaneuvonta ja sen Norjan Storfjordissa toimiva suomenkielinen koordinaattori. Molempien maiden EURES-verkosto tekee yhteistyötä Ylitorniolla sijaitsevan Koulutus Nordin kanssa mm. rekrytointitilaisuuksiin liittyen. Samoin yhteistyötä työntekijöiden rajankäyntiin liittyvissä asioissa on myös ammattiliittojen kanssa.

Rajat ylittävä yhteistyö on koettu Lapin TE-palveluiden työnvälityksen toiminnassa pääosin hyvin toimivaksi. EURES-verkostossa maa- ja aluekohtaista työmarkkinatietoa vaihdetaan mm. työvoimapula-ammateista ja myös ammattialakohtaisesta työvoiman ylitarjonnasta. Käytännössä erityisesti työvoiman kysyntä Suomessa ja Norjassa painottuu samoihin ammatteihin, kuten esimerkiksi hoito-, rakennus-, metalli- ja kuljetusalan ammatillisiin osajiin. Rajat ylittävästi tiedotetaan työllisyysvaikutuksiltaan merkittävistä hankkeista ja investoinneista mahdollisuuksien mukaan jo niiden suunnitteluvaiheessa.

EURES-yhteistyössä Norjan kanssa ei ole havaittu erityisiä käytännön haasteita. Työnvälityksen asiakkaiden kannalta ongelmia voi aiheutua siitä, että Norjassa ei ole käytössä samanlaista palkkaturvajärjestelmää kuin Suomessa.

5.3 Verotukseen liittyvät tekijät

Työvoiman liikkuvuuden kannalta yksi keskeisistä pohjoismaisista valtioiden välisistä sopimuksista on vuodelta 1996 oleva Pohjoismaiden verosopimus (Sopimus Pohjoismaiden välillä tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi, SopS 26/1997). Sopimuksen pääsäännön mukaan vero maksetaan työssäkäyntimaahan. Siten Norjassa työssä käyvä on verovelvollinen Norjassa.

Pohjoismaisessa verosopimuksessa on kuitenkin sovittu poikkeuksesta koskien niin sanottuja rajankävijöitä, joiden verotusvaltio on asuinvaltio. Sopimuksessa on tiettyjä poikkeuksia tästä koskien muun muassa taiteilijoita ja urheilijoita. Rajankävijän aseman kannalta ratkaiseva tekijä on, että henkilö asuu ja työskentelee Suomen ja Norjan väliseen maaraajaan rajoittuvassa jommankumman valtion kunnassa. Suomessa näitä kuntia ovat Enontekiö, Inari, Utsjoki ja Norjassa Karasjok, Kautokeino, Kåfjord, Nesseby, Nordreisa, Storfjord, Sör-Varanger, Teno. Asuin- ja työskentelykunnalla ei tarvitse olla yhteistä maarajaa. Henkilön on myös säännöllisesti oleskeltava kotivaltiossaan. Verohallinnon ohjeilla (Rajankävijän verotus VH/2351/00.01.00/201 <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/49150/rajank%C3%A4vij%C3%A4n-verotus2/>) määritellään tarkemmin hyvinkin yksityiskohtaisesti säännöksen soveltamisalaa ja tulkintaa.

Rajankävijäverotus koskee vain palkkatuloa, siten esimerkiksi rajakunnassa asuva toisen valtion alueen rajakunnassa yritystoimintaa harjoittava on siitä verovelvollinen maahan, jossa yritystoimintaa harjoitetaan. Jos rajankävijäsäännös ei sovellu, verotus tapahtuu molempien maiden mukaan ja asuinvaltio huolehtii tasauksen. Palkkatulo määräytyy työnteokomaan, mutta verotus asuinmaan mukaan.

Rajankävijöiden verotusmenettely on myös poikkeuksellinen, sillä Norjassa maksetusta palkkiosta ei suoriteta ennakonpidätystä, vaan rajankävijän on itse huolehdittava veron maksamisesta Suomeen hakemalla Verohallinnolta palkkatuloaan varten ennakkoveroa.

Verohallinto laskee maksuunpantavan ennakkoveron rajankävijän esittämän tuloarvion perusteella ja lähettää tilisiirtolomakkeet veron maksamista varten. Jos arvioidun tulon määrä myöhemmin muuttuu, voidaan ennakkoveroa tarvittaessa muuttaa.

Verosopimukset heijastelevat tekoaikansa kansallisia tarpeita ja sopimuksen muutostarpeet nousevat ajoittain esille. Rajankävijäkäsitteen kohdalla on nostettu esiin kysymys rajakuntien joukon laajentamisesta mm. Norjan kuntarakennemuutoksen yhteydessä. Muutosesitys ei ole saanut kannatusta, sillä nykyinenkin verotusmalli on poikkeus työnteokovaltion verotusoikeuden pääsäännöstä. Samoin on esiin noussut myös kysymys rajankävijöiden verotuspoikkeuksen poistamisesta sopimuksesta. Esimerkiksi Ruotsin ja Tanskan välillä ei sovelleta pohjoismaisen verosopimuksen rajankävijäsääntöä myöhemmin tehdyn keskinäisen sopimuksen perusteella.

5.4 Sosiaaliturva

Kohdassa 3.2 mainittujen sosiaaliturvasopimusten lisäksi sekä Suomella että Norjalla on omat ja erilaiset sosiaaliturvajärjestelmät, joiden mukaisesti oikeus sosiaalietuuksiin kummassakin maassa määräytyy. Sosiaaliturvaetuuksiin rajat ylittävissä tilanteissa tulee kuitenkin sovellettavaksi EU:n sosiaaliturvan koordinaatioasetus 883/2004, jonka keskeinen periaate on se, että toisessa valtiossa työskentelevällä tai muutoin laillisesti oleskelevalla henkilöllä on oikeus työskentelymaan sosiaalietuuksiin (11 artikla 3 kohta). Lähtökohta on, että henkilö voi kerrallaan kuulua vain yhden valtion sosiaaliturvan piiriin. Tästä puolestaan seuraa, että sosiaaliturvamaksut on maksettava työskentelyvaltioon ja sosiaalietuuksia on haettava työskentelyvaltiosta. Muutoin asuinvaltion julkisin varoin rahoitetut palvelut ovat esimerkiksi Suomessa pysyvästi asuvien ja kotikunnan omaavien rajan yli Norjassa työskentelevien henkilöiden käytössä kuten kaikkien muidenkin Suomessa asuvien henkilöiden.

Poikkeuksen työskentelymaaperiaatteeseen muodostavat rajatyöntekijät työttömyystilanteissa. EU:n sosiaaliturvan koordinaatioasetuksen 883/2004 mukaan kokonaan työttömäksi joutuneisiin rajatyöntekijöihin sovelletaan työttömyysetuuksien kohdalla asuinvaltion lainsäädäntöä. Rajatyöntekijällä (vrt. verosopimuksen tarkoittama rajankävijä) tarkoitetaan *”henkilöä, joka toimii palkattuna työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana yhdessä jäsenvaltiossa, mutta asuu toisessa jäsenvaltiossa, johon hän palaa pääsääntöisesti päivittäin tai vähintään kerran viikossa”* (1 artikla f kohta). Siten mikäli rajatyöntekijä

jää kokonaan työttömäksi työttömyysetuudet määräytyvät asuinvaltion lainsäädännön mukaan. Poikkeuksen tästä muodostaa kuitenkin tilanne, jossa rajatyöntekijä on osittain tai ajoittain työtön, jolloin sovellettavaksi tulee työsken- telyvaltion lainsäädäntö.

Suomessa asuvalla rajatyöntekijällä on oikeus sairausvakuutuslain mukaisiin korvauksiin yksityisen terveydenhuollon palveluista, reseptilääkkeistä ja sairauden hoidon vuoksi tehtyjen matkojen kustannuksista, vaikka hän ei olekaan Suomessa sairausvakuutettu. Henkilöllä ei kuitenkaan ole oikeutta suorakorvaukseen yksityisen terveydenhuollon palveluista ja matkakustannuksista, vaan ne tulee hakea jälkikäteen Kelasta. Reseptilääkkeistä voi saada suorakorvauksen apteekissa, kun antaa apteekille luvan tarkistaa suorakorvaustietonsa Kelan suorakorvauspalvelusta.

5.5 Rajaneuvonta ja rajaesteneuvosto

Pohjoiskalotin rajaneuvonta on yksi pohjoismaisista tiedotuspalveluista, joka palvelee Suomen, Ruotsin ja Norjan asukkaita. Rajaneuvonnan tavoite on sujuvoittaa rajat ylittävää toimintaa ja liikkuvuutta. Tyypillisiä neuvontakokonaisuuksia ovat perhe- ja työasioihin sekä elinkeinotoimintaan liittyvä asiakaspalvelu. Rajaneuvonnalla on Storfjordin kunnassa kahden työntekijän toimipiste, joka käsittelee erityisesti Suomi–Norja -yhteistyöhön liittyviä kysymyksiä. Tornion toimipisteessä työskentelee yksi henkilö Suomen ja Ruotsin välisen kysymysten parissa. Tiedottamisen ja neuvonnan lisäksi Pohjoiskalotin rajaneuvonta kokoaa tietoa alueella esiin tulleista, rajat ylittävään toimintaan liittyvistä rajaesteistä ja välittää tätä tietoa edelleen Pohjoismaiselle rajaesteneuvostolle. Rajaneuvonta järjestää myös säännöllisiä tapaamisia alueella toimiville viranomaisille ajankohtaisista rajat ylittävää liikkuvuutta koskevista asioista. Rajaneuvonnan toiminnan laajentamiselle on todettu olevan tarvetta, mutta laajentamiselle tarvitaan kansallista rahoitusta, joka tällä hetkellä puuttuu.

Vuonna 2014 toimintansa aloittanut Pohjoismaiden rajaesteneuvosto on saanut Pohjoismaiden hallituksilta tehtäväksi edistää yksityishenkilöiden ja yritysten vapaata liikkuvuutta. Rajaesteneuvoston määrällisenä tavoitteena on poistaa vuosittain 8–12 rajaestettä työmarkkina-, sosiaali-, koulutus- ja elinkeinoalalla. Neuvosto kerää vuosittain pohjoismaisiin rajaesteisiin liittyviä ongelmia Info-Nordenin ja kansallisten rajaestepalveluiden kautta. Komiteassa analysoidaan, käsitellään ja priorisoidaan ongelmat.

Käsittelyssä olleet ongelmat ovat olleet hyvinkin konkreettisia. Esillä ovat olleet muun muassa rajat ylittävien matkojen korvaaminen hoitoa antavaan paikkaan ja Norjan isyysraha, johon rajan yli työskentelevällä isällä ei ole itsenäistä oikeutta, vaan ainoastaan oikeus tilanteessa, jos äiti on estynyt hoitamasta lasta. Sosiaalietuuksien käsittelyssä on

ilmennyt vaikeuksia palvelujen hajauduttua. Myös etuuksien käsittelyaikojen on havaittu olleen pitkiä, mihin vaikuttaa tietojenvaihdon sujuvuus sosiaaliturvalaitosten välillä.

Yksi priorisoiduista alueista on sähköinen asiointi ja tunnistautuminen viranomaisessa toisessa Pohjoismaassa. Ongelman ratkaisemiseksi on aloitettu 2017 kolmevuotinen projekti, jossa pyritään löytämään yhteinen pohjoismainen ratkaisu (<https://www.norden.org/sv/border-database/digitala-verktyg-att-kommunicera-med-det-offentliga-fungerar-in-te-over-de-nordiska>).

5.6 Esille nousseita ongelmia

Kumpikin valtio soveltaa kansallista lainsäädäntöä työsuhteisiin. Käytännössä rajaneuvonnassa esille tulleita työsuhteissa ongelmia aiheuttaneita tilanteita ovat olleet muun muassa irtisanomistilanteet, epäselvät käytänteet sekä työsopimukseen liittyneet ongelmat. Ongelmallisia ovat olleet myös ammattipätevyyksiin liittyvät kysymykset esimerkiksi terveydenhuolto- ja rakennusalalla. Myös koulutusvaatimuksissa on eroja (ammattipätevyyksiin liittyvistä esteistä esim. <https://www.norden.org/sv/border-database/erkannande-av-yrkeskvalifikationer>). Nämä ovat myös alueita, joihin Pohjoismaiden ministerineuvosto on tarttunut.

Valtioiden lainsäädännön erilaisuuden ja sujuvien viranomaisten välisten yhteistyömenettelyiden puuttumisen vuoksi rajat ylittävään työssäkäyntiin liittyy monia hankaluuksia, jotka vaikeuttavat työntekijän asemaa. Ongelmat ja tiedontarve liittyvät usein työsuhteisiin, verotukseen sekä kielikysymykseen.

Yleisesti esille nousseita ongelmia työvoiman liikkuvuuden osalta aiheuttavat kansainvälisten sopimusten ja säädösten ja kansallisten lainsäädäntöjen tuomien vaikutusten lisäksi se, että viranomaisten välillä ei ole riittävästi yhteistyötä, joka mahdollistaisi konkreettista menettelytavoista sopimisen, niistä tiedottamisen ja ongelmien ratkaisun. Käytännössä viranomaisilla ei välttämättä ole tiedossa toisen maan sääntelyn tarkka sisältö tai niiden tulkinassa on näkemuseroja. Asiointi eri valtioiden viranomaisissa (esim. verotoimistoissa, Kelassa tai NAVissa) ja asioinnin tulokset voivat olla riippuvaisia kulloinkin vuorossa olevan työntekijän tietovarannoista.

Rajan yli kulkevien työntekijöiden ja rajankävijöiden ansiotulojen verotuksessa on käytäntöjen sujuvuudessa koettu olevan ongelmia. Työntekijät joutuvat vuosittain hakemaan asuinpaikkatodistuksen asuinmaastaan. Asuinmaan verottajalle on arvioitava tulevan vuoden tulot verotuspäätöksen saamiseksi. Vastaavasti työskentelymaan verottajalta on haettava vuosittain lähdevero- eli nollaverokortti toimitettavaksi työnantajalle. Rajankävijä

joutuu itse huolehtimaan veron maksusta asuinmaahansa. Epäsäännöllistä työtä tekeville vuositulojen arviointi on vaikeaa. Erilaisten lomakkeiden ja todistusten hankkiminen ja toimittaminen eri maiden viranomaisille koetaan työlääksi, se voi vaatia henkilökohtaista asiointia pitkien matkojen päässä sijaitsevilla viranomaisilla. Veroilmoitukset tulee tehdä molempiin maihin vuosittain. Osa työntekijöistä on joutunut maksamaan kaksinkertaista veroa sekä Suomessa että Norjassa tai vastaavasti saanut suuret jäännösverot perusteetta. Asioiden oikaisu koetaan hitaaksi ja monimutkaiseksi.

Sosiaaliturvaan liittyen työntekijät kokevat suurena ongelmana sen, että Norjassa työskentelevät ja Suomessa asuvat henkilöt menettävät oikeutensa saada sosiaaliturvan rahoitusta Suomesta. Jos henkilö ei kuulu Suomen sairausvakuutukseen, hänellä ei esimerkiksi ole oikeutta Kela-korttiin.

Norjalainen sosiaaliturvajärjestelmä on vieraampi ja vaikeasti hahmotettava Suomessa asuville työntekijöille ja monet suomalaiset kokevat asioinnin norjalaisviranomaisten kanssa monimutkaiseksi ja byrokraattiseksi. Myös norjalaisen henkilötunnuksen hakeminen Norjan verotoimistolta on koettu monimutkaiseksi ja hitaaksi.

Rajaseudulla asuvat ja rajan yli työskentelevät kokevat, että viranomaiskäytäntöjen tulisi olla sujuvia ja tietoa etuuksista ja palveluista tulisi olla selkeästi ja riittävästi saatavilla.

Lisää tietoa rajat ylittävien työntekijöiden Pohjoismaissa kokemista ongelmista mm. sosiaaliturvamaksujen määräytymisessä ja verotuksessa eri maissa löytyy mm. Rajaneuvonnan raportista 11/2018 (https://www.oresundsinstitutet.org/wp-content/uploads/2018/11/Nordiska_skatteavtalet.pdf).

6 Elinkeinotoiminnan edellytykset

6.1 Yleistä

Lapin suurimmat elinkeinoalat ovat metsäteollisuus, metalliteollisuus, kaivostoiminta sekä matkailu. Lapin yritysten kokonaisliikevaihdosta noin puolet tulee teollisuudesta ja maan kunnan joka neljäs työpaikka on teollinen työpaikka. Lapin yrityksistä noin puolella on suoraa palvelujen vientiä ja tavaroiden vientiä lähes joka kolmannella. Matkailu on merkittävä kasvuala. Erityisesti kansainvälisen matkailun kasvu on viime vuosina ollut huomattavaa, yli 10 % vuodessa (<https://www.lapland.fi/uploads/2019/09/6036b4a3-faktat-ja-kontaktit.pdf>).

Myös työllisyyskehitys Lapissa on parantunut, mikä on tuonut mukanaan uutena ilmiönä työvoiman saatavuushaasteen. Pohjoisen alueen yritysten ja julkisen sektorin työvoiman saatavuutta on pyritty edistämään esimerkiksi Interreg-rahoitetulla hankkeella Arctic Labour – Cross Border Mobility (<https://www.arcticlabour.com/fi/>). Lapin työpaikoista kaikkiaan 64 prosenttia on yksityissektorilla (yksityinen sektori, valtioenemmistöinen Oy, yrittäjät) ja 36 prosenttia julkisella sektorilla (valtio, kunta). Toimialoittain suurimpia työllistäjiä ovat Lapissa terveys- ja sosiaalipalvelut, jalostus (ml. kaivostoiminta), liike-elämän palvelut, kauppa ja muut palvelut. (<https://lapinluotsi.fi/wp-content/uploads/2019/09/lapinsuhdannekatsaus2019.pdf>)

Kokonaiskuvan Lapin elinkeinoelämän nykytilanteesta ja tulevaisuudennäkymistä saa esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriön julkaisusta Alueelliset kehitysnäkymät syksyllä 2019 (http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161827/TEM_52_19_Aluelliset_kehitysnakymat.pdf?sequence=1&isAllowed=y). Tilastotietoja ja lukuja Lapin elinkeinoelämästä löytyy esimerkiksi sivulta <https://www.lapland.fi/fi/business/faktat-ja-tilastot/>.

Elinkeinotoiminnan kehittämiseen on saatavissa EU:n aluekehitysrahastosta tulevaa Interreg-ohjelmarahaa. Yhteistyötä ja verkostoitumista matkailussa pohjoisen alueella on Interreg-rahoituksella kehitetty muun muassa Visit Arctic Europe -hankkeissa (I ja II <https://www.lme.fi/hankkeet/visit-arctic-europe-i>). Nykyisen Interreg V A Pohjoisen ohjelman

2014–2020 painopisteitä ovat mm. yrittäjyys ja yhteiset työmarkkinat. Ohjelmaan sisältyy oma saamelaisosio, joka rahoittaa saamen kielen ja saamelaisten elinkeinojen kehittämistä. Saamelaisosiosta on rahoitettu yhteensä 10 kehittämishanketta vuoden 2019 loka-kuuhun mennessä.

Rajayhteistyötä maaseudun kehittämisessä on tehty LEADER-toiminnan muodossa myös Norjan kanssa. Samoin pohjoisen alue on aktiivisesti mukana kansainvälisessä, esimerkiksi OECD:n, yhteistyössä myös alkuperäisväestön asioissa. EU:n harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä on käsitellyt muun muassa Norjan aluetuki- ja verotusratkaisuja sekä kuljetustukea.

6.2 Saamelaiselinkeinojen erityisasema

Oman erityispiirteensä Lapin elinkeinoihin tuovat perinteiset saamelaiselinkeinot. Saamelaisten kotiseutualueella perinteisten, luontoon perustuvien, elinkeinojen merkitys linkittyy PL 17.3 §:n mukaiseen saamelaisten oikeuteen kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Lisäksi ne ovat tärkeä osa alueen elinkeinorakennetta sekä vetovoimaisuutta. Valtioiden rajojen myötä tulleilla ja verotukseen liittyvillä tekijöillä on ollut suuria vaikutuksia alueen asukkaiden ja erityisesti saamelaisten mahdollisuuteen harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan Suomen, Ruotsin, Norjan ja Venäjän pohjoisosat kattavalla perinteisellä saamelaisten asuma-alueella.

Elinkeino ei tarkoita saamelaisille vain tapaa saada elanto, vaan koko elämänpiiriä. Itsenäisten elinkeinojen lisäksi saamelaisten perinteisillä elinkeinoilla on erityisen tärkeä kulttuurinen merkitys. Niiden kautta saamen kieltä, perinteistä tietoa ja saamelaista kulttuuria siirretään seuraaville sukupolville ja siksi perinteisten elinkeinojen harjoittamisen edellytysten säilyminen nähdään välttämättömänä koko kulttuurin säilymiseksi. Tämä edellyttää saamelaisten mahdollisuutta itse ohjata elinolojaan ja tukea elinkeinopolitiikan kautta saamelaiskulttuurin keskeisiä elementtejä. Perinteisten saamelaiselinkeinojen suojan turvaaminen lainsäädännössä, sen toimeenpanossa, hallinnossa sekä resurssoinnissa on saamelaiskulttuurin, saamen kielen ja saamelaisten perinteisen tiedon säilymisen edellytys.

6.2.1 Poronhoito

Porot ja poronhoito ovat erottamaton osa saamelaisten kotiseutualueen taloudellista ja kulttuurista elämää. Saamelaisten kotiseutualue kuuluu erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettuun alueeseen, jossa poroilla on vapaa laidunnusoikeus, eikä valtion maata saa kyseisellä alueella käyttää poronhoitolain (848/1990) 2 §:n mukaan siten, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle. Saamelaisalueella olevien paliskuntien, kuten useiden

muidenkin paliskuntien harjoittama poronhoito perustuu laidunkiertojärjestelmään, joka puolestaan pohjautuu porojen biologiaan ja poronhoitajien kulttuurisiin tapoihin. Poroja laidunnetaan eri kesä- ja talvialueilla, lisäksi keväällä on oma laidunalue vasomista varten ja syksyllä porojen rykimisalue. Poronhoidossa eri alueiden riittävyys on välttämätöntä. Valtakuntien rajat vaikuttavat merkittäväällä tavalla saamelaisen poronhoidon harjoittamiseen. Raja-aitojen vuoksi ikiaikaisia jutaamiskäytäntöjä on jouduttu muuttamaan, eikä poroja laidunneta enää niin laajoilla alueilla kuin ennen nykyisiä valtioiden rajoja. Toisaalta nykyisissä raja-aidoissa on paljon kunnostustarpeita ja ne ovat puutteellisia pitämään poroja niille nykyisin tarkoitetuilla alueilla. Aitoja on uusittu osittain, mutta paikoin niitä on pitkiä matkoja uusimatta.

Poronhoidon harjoittamisen edellytyksiä rajaseudulla sijaitsevissa paliskunnissa Suomen puolella haittaavat myös kotkien aiheuttamien porovahinkojen korvausmenettelyt. Petokorvausten laskeminen maakotkavahinkojen osalta on reviiripohjaista ja menetelmä ei ota riittäväällä tavalla huomioon valtion rajan toisella puolella sijaitsevia kotkien reviirejä. Merikotkien aiheuttamia vahinkoja ei toistaiseksi korvata. Erityisesti kesällä kotkat saalistavat poronvasoja Suomen puolella, sillä Norjan puolen porot on säädösten mukaan vietävä meren rantaan vuosittain 30.4. mennessä. Vastaavasti ahmat, sudet, ilvekset ja karhut liikkuvat ja saalistavat yli rajan, mutta niissä petovahinkokorvausmenettelyt perustuvat löydettyihin poroihin, joten korvausmenettelyt eivät ole riippuvaisia siitä, minkä maan maasuurpedot aiheuttavat porovahingon. Maastoliikenne-rajat vuoksi poronhoitajien liikkumista yli rajan rajoitetaan poronhoitotyössä.

Suomen puolella sijaitsevassa Kaldoaivin paliskunnassa on ilmennyt ongelmia Suomen ja Norjan välisen sopimuksen (SopS 93/2016) poroaitojen rakentamisesta ja kunnossapidosta sekä muista toimenpiteistä porojen estämiseksi pääsemästä toisen valtakunnan alueelle (https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160093/20160093_2) toimivuudesta. Kaldoaivin paliskunnan mukaan Norjan puolelta tulee Suomen puolelle paljon enemmän poroja kuin mitä Suomen puolelta menee Norjan puolelle. Näin ollen Kaldoaivin paliskunnalle aiheutuu suuria kustannuksia Norjan puolelta tulleista poroista sekä niiden palauttamisesta takaisin. Paliskunta ei ole saanut korvauksia Norjasta porojen palauttamisesta aiheutuneista kustannuksista. Asiaan kaivattaisiin ratkaisuksi sopimuksen yhdenmukaista soveltamistapaa sekä yhteistä käytäntöä siitä, millä tavoin toisen valtion alueelta tulleiden porojen aiheuttamat kulut korvataan. Toisaalta taas Suomesta Norjaan kulkeneita poroja ei välttämättä saa tuoda Suomeen takaisin elävänä mahdollisten tautiriskien vuoksi. Tähän kaivattaisiin ratkaisuksi esimerkiksi poron mahdollisen tartunnan todentavaa testiä tai karenssiaikaa, jotta porot olisi mahdollista saada elävänä takaisin Suomen puolelle.

Niin ikään poronlihan myynnissä rajan yli on haasteita. Poronlihan myynti ja teuraaksi vienti yli rajan Norjaan on hankalaa Norjan vientirajoitusten ja verotuskäytäntöjen vuoksi, ja myös tähän tulisi etsiä ratkaisuja poronhoidon elinvoimaisuuden turvaamiseksi.

6.2.2 Kalastus

Suomen ja Norjan rajalla virtaava Teno on Suomen merkittävin kalastusjoki. Teno on samalla eräs maailman suurimmista Atlantin lohen kotivesistöistä. Tenojoen vesistössä tavaataan noin 30 eriytynyttä lohikantaa, joiden vaellusajat ja muut ominaisuudet poikkeavat toisistaan. Tenon lohikantoja on tutkittu monipuolisesti 1970-luvulta lähtien. Tutkimustiedon perusteella tiedetään, että lähinnä Tenojoen vesistön latvajokiin vaeltaviin lohikantoihin kohdistuu suuri kalastuspaine, mistä syystä useiden lohikantojen tila on heikko. Tästä syystä kalastusmääräyksiä tiukennettiin etenkin kalastuskauden alkupuolella, jotta heikot lohikannat saataisiin palautumaan kestäväälle tasolle.

Koska saamelainen perinnepyynti on tärkeä osa saamelaista kulttuuria, lohikantojen elvyttäminen jaksotettiin pitkälle ajalle, noin kahden lohisukupolven eli runsaan kymmenen vuoden jaksolle, jotta perinteisiä pyyntimenetelmiä oli mahdollista jatkaa elvytystoimista huolimatta. Lohikantojen seurantatietojen perusteella muutoksen jälkeen näyttää siltä, että tarvittava noin 30 % kalastuskuolevuuden vähentyminen on tapahtunut ja heikot lohikannat voivat toipua ennakoitusti.

Uuden sääntelyn myötä esimerkiksi saamelaisten perinteisen lohenpyyntimenetelmän, *kulkutuksen*, aikaa on rajoitettu merkittävästi, koska se kohdistuu hyvin voimakkaasti heikossa tilassa olevien vesistön latvajokien lohikantoihin. Niiden tilan parantamisen kannalta vähennys on ollut välttämätön, eikä tilanteen korjaaminen olisi ollut mahdollista esimerkiksi lopettamalla matkailukalastus kokonaan.

Kalastusmatkailu on tärkeä elinkeino Suomen puolella jokea asuville matkailuyrittäjille, joiden toimintaedellytyksiä on uusilla säädöksillä kavennettu merkittävästi osana kaikkeen kalastukseen kohdistunutta kalastuksen säätelyratkaisua.

Norjalla ja Suomella on ollut Tenojokea koskevissa kalastussopimuksissa pitkä historia lähtien 1800-luvun lopulta. Jokilatvojen lohikannat ovat kalastuksen kohteena koko niiden vaellusmatkan Tenon pääuomassa, mikä on ongelmallista ja johtanut näiden lohikantojen heikentymiseen. Ongelmia aiheutuu myös Norjan merkittävästä meripyynnistä. Suomi ja Norja avaavat vuoden 2020 alussa neuvottelut määräaikaisen kalastussäännön muuttamiseksi seuraavaa kautta varten.

Saamelaiskäräjät on tehnyt Suomen valtiolle 13.12.2019 esityksen Teno-sopimuksen irtisanomiseksi ja uudelleen neuvottelemiseksi. Saamelaiskäräjät on todennut esityksessään voimassa olevan sopimuksen loukkaavan merkittäväällä tavalla saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksia sekä aiheuttavan huomattavaa haittaa saamelaisten perinteiselle kalastukselle. (<https://www.samediggi.fi/2019/12/13/saamelaiskarajat-esittaa-suomen-valtiolle-teno-sopimuksen-irtisanomista>)

6.2.3 Duodji – saamelaiskäsityö

Tulli- ja verotuskäytännöllä on erityisen suuri vaikutus saamelaisen käsityön, *duodjin*, harjoittamisen edellytyksiin ja elinvoimaisuuteen itsenäisenä saamelaisten perinteisenä elinkeinona. Duodji, joka on ainoa tavaramerkillä suojattu saamelaisten elinkeino (www.samiduodji.com), on yksi saamelaiskulttuurin kivijaloista – sen kautta opetetaan ja siirretään tuleville sukupolville saamen kieltä, saamelaista kulttuuria, sen arvoja, filosofiaa, ajattelu- maailmaa sekä luontoyhteyttä. Käsityötaito siirtyy sukupolvelta toiselle ainoastaan aktiivisessa sosiaalisessa kanssakäymisessä. Duodjilla on oma saamenkielinen käsityöterminologia, jonka olemassaolo on riippuvainen elinkeinon elinvoimaisuudesta. Duodjin merkitys saamelaisille on korvaamaton ja sen elinvoimaisuus ylläpitää osaltaan koko saamelaiskulttuurin ja saamen kielen olemassaoloa.

Saamen käsitöiden esteettömämpään myyntiin on tarvetta Suomen, Norjan, Ruotsin ja Venäjän markkina-alueilla. Tarpeellisenä on pidetty Saamen käsityöntekijöiden elinkeinonharjoittamisen edistämistä siten, että käsityöläiset voisivat vaivattomammin ja edullisemmin, ilman hankalia tullikäytäntöjä, myydä käsitöitään saamelaisalueella.

6.3 Esille nousseita ongelmia

Vuonna 2014 toteutetun yritystoiminnan rajaesteitä pienissä ja keskisuurissa yrityksissä koskevan selvityksen mukaan merkittäviä elinkeinoelämän rajaesteitä yleisesti ovat tiedon puute ja sen saaminen, lait ja standardit, tulli ja arvonlisävero sekä kielitaito (Elinkeinoelämän Rajaesteet Pohjoiskalotilla 2014, https://rajaneuvonta.fi/wp-content/uploads/sites/3/2018/09/MK_PK_yhteenveto2014.pdf). Elinkeinotoiminnan kannalta erityisesti tulliin ja arvonlisäverotukseen liittyvät rajaesteet ovat raja-alueella ongelmallisia, sillä rajat ylittävällä toiminnalla on suuri vaikutus alueen taloudelle, elinvoimaisuudelle sekä alueiden kehittämiseksi.

Elinkeinotoiminnan rajaesteiden osalta esille nousseet ongelmat ovat paljolti samantyyppisiä kuin työvoiman liikkuvuudessa. Norjalla ja Suomella on oma lainsäädäntö ja käytännöt koskien verotusta ja vientitoimintaa. Eri valtioiden viranomaisten välillä ei ole

riittävästi yhteistyötä, eikä yhteisiä menettelytapoja välttämättä ole. Rajaseutuneuvonnan olemassaolosta ja toiminnasta ei myöskään tiedetä riittävästi. Asiointi eri viranomaisissa koetaan hankalaksi ja tiedonsaanti puutteelliseksi. Asiointia hankaloittaa usein myös kieli- taidon puute – Norjan viranomaisissa voi asioida vain norjan kielellä. Saamenkielistä palvelua ja informaatiota on saatavalla hyvin vähän.

Tulli- ja verotuskäytäntöjen koetaan hankaloittavan yleisen elinkeinotoiminnan lisäksi myös käsityöryttäjien ja erityisesti saamelaisen käsityön harjoittamista. Tällä hetkellä tavaroitten tuominen ja vieminen rajan yli on monimutkaista ja kallista, jonka vuoksi esimerkiksi moni käsityöntekijä jättää osallistumatta toisen valtion alueella järjestettäviin tapahtumiin. Norjaan maksettavan arvonlisäveron suuruus on 25 %, joka tulee maksaa jokaisesta rajan yli vietävästä tuotteesta. Myymättömistä tuotteista voi hakea maksetun arvonlisäveron palautuksen jälkikäteen, mutta sen takaisinsaanti kestää hitaimmillaan useita kuukausia. Se edellyttää tuotteiden myyjiltä myös taloudellista kykyä maksaa arvonlisäveroja etukäteen, mikä voi muodostaa esteen tuotteiden viennille toisen valtion alueelle. Arvonlisäverotus- ja tullikäytännöt ylipäättään koetaan esteinä monimutkaisuuden ja hitaiden tilitysten vuoksi. (esim. <https://www.norden.org/sv/border-database/tull-och-deposition-i-samband-med-overforsel-av-varor>).

Poronhoidon osalta haasteena on se, miten saadaan turvattua elinkeinolle välttämättömät, riittävät ja yhtenäiset laidunalueet. Raja-aitojen kunnostus, porojen palauttaminen maasta toiseen, valtion kotkavahinkojen korvaukset ja lihan myynnin Norjan lainsäädännöstä johtuvat vientirajoitukset ovat ongelmia. Rajaseudulla sijaitsevien poroteurastamojen yhteiskäyttöön liittyviä vienti- ja käyttörajoituksia pitäisi selvittää tarkemmin. Erilaisten eläinten tarttuvien tautien leviämiskäytännön vuoksi elävien porojen kuljettaminen maasta toiseen on kiellettyä. Paikallisten kalastustapojen ja veneidenpidon mahdollisuuksia on rajoitettu, mistä aiheutuu paikallisille kalastus- ja matkailuelinkeinoille ongelmia.

7 Varhaiskasvatus, opetus ja koulutus

Pohjoismaiden välinen rajayhteistyö koulutuksen alueella on vähäistä. Kukin Pohjoismaa noudattaa koulutuksen sektorilla omaa kansallista lainsäädäntöään ja opetussuunnitelmia. Myös rahoitusjärjestelmät samoin kuin tutkintojen perusteet ovat kansallisia. Nämä tekijät ohjaavat Suomessa ja Norjassa myös saamelaisopetuksen eli saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen järjestämistä. Yhteistyötä tehdään jonkin verran sopimus pohjalla esimerkiksi ammatillisen koulutuksen sektorilla, samoin kuin kunnallisesti saamenkielisen opetuksen järjestämisessä.

Pisimpään valtion rajat ylittävää yhteistyötä koulutuksessa ovat tehneet Suomen Utsjoen ja Norjan Tenon kunnat, jotka ovat kehittäneet ja toteuttaneet yhteistyötään suunnitelmallisesti 1990-luvulta lähtien. Tarkemmin koulutusyhteistyötä saamelaisalueella on kartoitettu *Rájáhis sameoahpáhus* (Rajaton saamelaisopetus) -esihankkeessa, jonka toimikausi oli 1.1.2019–31.12.2019.

7.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen järjestämisvastuu Suomessa kuuluu kunnille, joiden on järjestettävä sitä kunnassa esiintyvän tarpeen edellyttämässä laajuudessa ja toimintamuodoin (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Kunta voi tuottaa palvelut itse tai hankkia ne sopimusperustaisesti muilta palveluntuottajilta. Hankittavien palveluiden on vastattava sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta äidinkielellään joko suomen tai ruotsin kielellä tai saamen kielellä.

Yksi käytössä oleva äidinkielisen varhaiskasvatuksen toimintamuoto on alkuperäiskansan tai kielivähemmistön kielellä tapahtuva kulttuuri- ja kielipesätoiminta, jota kunnat hallinnoivat. Toiminnan tavoitteena on saamelaisen kulttuurin ja kielen elvyttäminen. Saamelaisen kulttuuri- ja kielipesäryhmiä toimii tällä hetkellä yhteensä 12, joista kaksi koltansaamenkielistä, kolme inarinsaamenkielistä ja seitsemän pohjoissaamenkielistä. Toimintaa

ohjaavat samat suunnitelmat kuin muuta äidinkielistä varhaiskasvatusta. (<https://www.samediggi.fi/toiminta/saamen-kieli/kielipesa/saamelaisten-kulttuuri-ja-kielipesatoiminta/>)

Käytännön tasolla Utsjoen ja Tenon kunnat, jotka sijaitsevat Tenojoen vastakkaisilla puolilla, ovat tehneet sopimuksen varhaiskasvatus-/päivähoitopaikoista naapurikunnassa. Syksyllä 2019 Sirman kylän lapsia kävi Utsjokisuun saamenkielisessä Duottaraski-päiväkodissa. Tanan kunta ostaa siten varhaiskasvatuspalveluita Suomen puolelta. Aiemmin myös Nuorgamin lapsia on ollut Tanan saamenkielisessä päiväkodissa (*Tana bru/Deanu šaldi*). Myös Inarin ja Etelä-Varangin kuntien välillä on ollut aiemmin yhteistyötä varhaiskasvatuksessa. Inarin kunta on ostanut päivähoitopaikkoja Neidenin päiväkodista. Myöhemmin päiväkotit on suljettu lapsimäärän vähentymisen vuoksi ja yhteistyö on näin ollen päättynyt.

7.2 Perusopetus ja toisen asteen opetus

Myös perusopetuksen ja esiopetuksen järjestämisvastuu Suomessa kuuluu kunnille (Perusopetuslaki 628/1998). Opetuksen sisältö (opetettavat aineet) on määritelty perusopetuslaissa ja tarkemmin se määritellään valtakunnallisessa opetussuunnitelman perusteissa ja kunnallisissa opetussuunnitelmissa.

Käytännössä yhteistyötä perusopetuksen alalla tehdään Utsjoen ja Tanan kunnissa, jotka tekevät vuosittain päätökset yhteisopetuksesta, eli Utsjokisuun ja Sirman koulujen saamenkielisten luokkien opetuksesta yhdessä. Yhteisessä opetuksessa sekä Suomen että Norjan luokanopettaja seuraa omaa ryhmäänsä. Yhteistä opetusta on lukuvuonna 2019–2020 2 pv/vko, joista toinen päivä Utsjokisuun koululla ja toinen Sirman koululla. Utsjoella valtaosa lapsista käy saamenkielisessä opetuksessa, Sirman koulu on täysin saamenkielinen.

Yhteisestä opetuksesta ei ole varsinaista sopimusta, vaan kuntien sivistus- tai koululautakunnat päättävät asiasta talous- ja toimintasuunnitelman yhteydessä. Koulujen välinen yhteistyö on alkanut jo noin 20 vuotta sitten. Koulujen välimatka on noin 20 km. Lukuvuonna 2018–2019 osa Utsjokisuun koulun saamen luokista oli koko lukuvuoden Sirmassa Utsjokisuun koulun sisäilmaongelmien takia. Utsjokisuun koulussa annetaan opetusta saamen ja suomen kielillä. Koulu antaa 6-vuotiaiden esiopetusta ja perusopetusta vuosiluokilla 1–9. Lisäksi samassa koulukeskuksessa toimii saamelaislukio. Sirman koulu on saamenkielinen ja siellä ovat vuosiluokat 1–7 (6v–12v). Kokemusten mukaan yhteistyö on vahvistanut saamen kielen käyttöä lasten ja nuorten välillä.

Perusopetustasolla maiden järjestelmät poikkeavat toisistaan saamenkielisen opetuksen osalta. Suomessa perusopetuslain mukaan koulun opetuskieli on joko suomi tai ruotsi.

Opetuskielenä voi olla myös saame. Perusopetuslain (10 §) mukaan saamelaisten kotiseutalueella asuvien saamen kieltä osaavien oppilaiden opetus tulee antaa pääosin saamen kielellä. Norjassa jokaisella saamen kielen hallintoalueella koulua käyvällä oppilaalla taustasta riippumatta on oikeus saada sekä saamen kielen että saamenkielistä opetusta. Samoin jokaisella saamelaisalueiden ulkopuolella asuvalla saamelaisoppilaalla on oikeus saada saamen kielen opetusta. Jos koulussa ei ole mahdollisuutta lähiopetukseen, opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisin tavoin, esimerkiksi etä- tai leiriopetuksena. Saamenkielinen opetus saamelaisalueiden ulkopuolella on mahdollista tietyin ehdoin. Saamelaisalueen kunta voi päättää saamen kielen opettamisesta kaikille yhteisenä oppiaineena.

Myös opetussuunnitelmissa ja tuntijakoperusteissa on eroavaisuuksia saamen osalta. Suomen perusopetuksen *’äidinkielen ja kirjallisuuden’*-oppiainetta vastaa Norjassa *’saame ensimmäisenä kielenä’*-oppiaine ja Suomessa annettavaa saamen vieraan kielen opetusta Norjan *’saame toisena kielenä’*-oppiaineet. Suomessa äidinkielen ja kirjallisuuden oppitunnit jaetaan saamen ja suomen kielten kesken. Norjassa saamen kieli on oma oppiaineensa. Norjassa *’saame toisena kielenä’*-oppiaineesta on kolme erilaajuista vaihtoehtoa oppilaiden kielellisen taustan ja aloitusajankohdan mukaan. Suomessa saamelaisoppilaat, jotka eivät ole saamenkielisessä opetuksessa (eivätkä siten osallistu saamen äidinkielen ja kirjallisuuden opetukseen), oppivat omaa kieltään vieraan kielen oppiaineena.

Valtion ylläpitämä saamelaisalueen koulutuskeskus Inarissa (<http://www.sogsakk.fi/fi>) on toisen asteen oppilaitos, jolla on keskeinen asema saamelaisalueen kehittämisessä ja arktisessa osaamisessa. Oppilaitos järjestää monialaista ammatillista koulutusta sekä nuorille että aikuisille ja siellä voi suorittaa toisen asteen perustutkintoja sekä ammatti- ja erikoisammattitutkintoja. Lisäksi koulutuskeskus tarjoaa ainoana ammatillisena oppilaitoksena saamen kielten ja kulttuurin koulutusta ja järjestää myös lyhytkoulutuksia.

7.3 Aikuiskoulutus

Esimerkki aikuiskoulutusyhteistyöstä on Pohjoiskalotin koulutussäätiö, *Koulutus Nord*, joka on Suomen, Norjan ja Ruotsin yhteinen työvoimakoulutuksen järjestäjä. Sen tehtävänä on kehittää, organisoida ja toteuttaa laadukkaita koulutusohjelmia lähinnä Suomen, Norjan ja Ruotsin pohjoisimpien osien työmarkkinoiden erityistarpeisiin sovittaen se kunkin maan tarpeisiin lähinnä Pohjoiskalotin alueella sekä niin, että siihen voivat osallistua suomen, norjan, ruotsin tai englannin kielen hallitsevat opiskelijat. Lisäksi säätiön tehtävänä on edistää pohjoismaista yhteistyötä ja työvoiman liikkuvuutta pohjoismaisilla työmarkkinoilla. Pyrkimyksenä on antaa koulutukseen osallistuville sellainen ammattipätevyys, joka mahdollistaa tämän liikkuvuuden.

Koulutus Nordin toiminta yhteispohjoismaisena aikuiskoulutuskeskuksena ja työvoimakoulutuksen järjestäjänä alkoi jo vuonna 1970. Suomen, Norjan ja Ruotsin hallitukset perustivat Pohjoiskalotin koulutussäätiön, jonka kotipaikkana on Ruotsin Övertorneå, vuonna 1991. Pohjoiskalotin koulutussäätiön ohjesääntöjen lisäksi sen toimintaa säätelee Ruotsin, Suomen ja Norjan valtioiden välinen yhteistyösopimus. Valtiot sopivat säätiön toiminnasta ja säätiöltä rahoitettavasta työvoimakoulutuksesta neljän vuoden jaksoissa. Pohjoiskalotin koulutussäätiön toteuttama työvoimakoulutus on pääsääntöisesti ammatillista tutkintokoulutusta, ja tutkintotavoitteisen työvoimakoulutuksen siirryttyä 1.1.2018 alkaen opetus- ja kulttuuriministeriön ohjaus- ja rahoitusvastuulle, vastuu Pohjoiskalotin koulutussäätiön työvoimakoulutuksesta siirtyy sopimuskauden vaihtuessa työ- ja elinkeinoministeriöltä opetus- ja kulttuuriministeriölle.

Osana koulustoitintaansa Koulutus Nord tarjoaa myös validointitoimia kuten opiskelijoiden ammattitaidon kartoitusta ja arviointia eri maissa hyväksytyjen menetelmien mukaisesti. Lisäksi Koulutus Nord kehittää ja sopeuttaa validointitoimintaa sellaisille opiskelijoille, joilla on Pohjoismaiden ulkopuolella hankittu ammatti tai koulutus pätevyys, ja näin lisää kyseisen ryhmän mahdollisuuksia päästä pohjoismaisille työmarkkinoille.

7.4 Korkeakoulutus

Arktisen alueen yliopistoja Suomessa ja Norjassa ovat Lapin yliopisto ja Tromssan yliopisto (*UiT- Norges arktiske universitetet*). Lisäksi Norjan puolella toimii Saamelainen korkeakoulu (*Sámi allaskuvla*). Oulun yliopistossa toimii Giellagas-instituutti (*Giellagas-instituhtta*), jolla on valtakunnallinen erityisvastuu saamen kielen ja saamelaisen kulttuurin ylimmästä opetuksesta ja tutkimuksesta. Instituutilla on yhteistyötä saamelaisen korkeakoulun kanssa. Saamelainen korkeakoulu kouluttaa mm. saamenkielisiä lastentarhan- ja luokanopettajia ja toimittajia. Monet Suomen puolella saamen kielen ja saamenkielisten luokkien opettajista ovat suorittaneet tutkintonsa siellä.

Suomessa peruskoulut ja lukiot sopivat erikseen tapauskohtaisesti saamelaisen korkeakoulun kanssa luokanopettajakoulutukseen liittyvästä opetusharjoittelusta. Opetusharjoittelusta ei ole yleistä sopimusta. Opetusharjoittelusta sovitaan koulukohtaisesti. Tiedossa ei ole, että opetusharjoittelupaikan ja saamelaisen korkeakoulun kanssa olisi tehty virallisia harjoittelusopimuksia. Opettajaopiskelijat suorittavat opetusharjoittelua kaikissa kolmessa Pohjoismaassa ja opettajakoulutuksessa otetaan huomioon Norjan, Suomen ja Ruotsin opetuslainsäädäntö ja opetussuunnitelmat.

7.5 Haasteita

Ongelmat erityisesti perusopetuksessa liittyvät ensinnäkin maiden erilaisiin opetussuunnitelmiin yhteisopetusta järjestettäessä. Käytännössä asia on ratkaistu siten, että esimerkiksi Utsjokisuun ja Sirman koulujen yhteisten oppiaineiden oppisisällöt valitaan niin, että ne sopivat molempien maiden opetussuunnitelmiin. Muutamat oppiaineet, kuten uskonto, poikkeavat Suomen ja Norjan välillä ja niitä ei toistaiseksi ole otettu yhteisopetukseen. Norjassa opetussuunnitelmauudistus on parhaillaan käynnissä. Myös tuntimäärissä on eroja siten, että Norjassa alemmilla luokilla on enemmän opetusta kuin Suomessa.

Toisaalta ongelmat ovat hyvinkin käytännön toimintoihin liittyviä. Utsjoella joudutaan huomioimaan esimerkiksi se, että suomalaisen koulupäivään liittyy ruokailu ja norjalaiseen ei. Sirma-päivänä oppilaiden kouluruoka viedään Utsjokisuusta mukana Sirmaan, koska siellä ei ole valmistuskeittiötä. Lämpimän ruoan kuljettamiseen EU:n ulkorajan yli liittyy joitakin ongelmia. Suomessa on erilainen elintarvikevalvonta ja Utsjoen toimivalta loppuu rajalle. Sirma noudattaa Norjan elintarvikelainsäädäntöä ja Utsjoen pitää maksaa ruoan myynnistä Norjaan ruoan tullin arvon mukaisesti joka kerta.

Uuden haasteen ruuan viennille tuo uusi EU-lainsäädäntö kasvien, vihannesten ja hedelmien kuljettamisesta rajan yli, joka tuli Suomessa voimaan 14.12.2019. Se vaatii viranomaisten myöntämän kasvinterveystodistuksen rajat yli kuljetettavista tuotteista, jota esimerkiksi yksityishenkilön on käytännössä mahdoton saada. (Ei omenaakaan EU:n ulkopuolelta, <https://tulli.fi/henkiloasiakkaat/matkailijalle/ei-omenaakaan-eun-ulkopuolelta#>)

Myös jo aiemmin esille nousseet tullimaksuihin liittyvät ongelmat hidastavat ja hankaloittavat saamenkielisen oppimateriaalin myyntiä rajan yli.

8 Toimenpide-ehdotukset

Selvityksessä esille nousseet ongelmat ovat eri tyyppisiä riippuen toimintasektorista. Elinkeinotoiminnan ja työvoiman liikkuvuuden rajaesteisiin vaikuttaa kansainvälinen, erityisesti EU-sääntely ja valtiosopimukset. Se, minkä sosiaaliturvajärjestelmän piiriin henkilö kuuluu, määräytyy EU-asetusten mukaan. Vastaavasti rajat ylittävien työntekijöiden verotus perustuu pohjoismaiseen verosopimukseen. Tällöin niihin vaikuttaminen pelkästään kansallisella lainsäädännöllä ei ole mahdollista.

Esimerkiksi verotuksessa ongelmalliseksi on koettu rajankävijäasema. Sen muuttaminen rajankävijöiden ja rajaneuvonnan esiin nostamalla tavalla siten, että rajankävijän määritelmä poistettaisiin pohjoismaisesta verosopimuksesta edellyttää kaikkien Pohjoismaiden yhteistyötä. Samoin Suomen ja Norjan välinen Ruotsin ja Tanskan mallin mukainen erillisopimus siitä, ettei rajankävijämääritelmää sovelleta Pohjoiskalotin alueella, edellyttää valtioiden välistä yhteistyötä ja sopimista.

Monet vientiin liittyvät arvonlisäverotusta ja tulleja koskevat ongelmat ovat tunnistettuja rajaesteitä ja niiden käsittely on vireillä. Viennin ja myynnin tulisi kuitenkin olla sujuvampaa koko alueella.

Työvoiman liikkuvuuden osalta ongelmat liittyvät myös siihen, että työmarkkinoita ja työsuhteita sääntelevä lainsäädäntö on kansallista. Samoin kansallisia ja erilaisia Suomessa ja Norjassa voivat olla ammattipätevyysvaatimukset ja standardit, esimerkiksi rakentamismääräykset). Suomalaisen rajan yli työskentelevän kannalta kyse on lähinnä siitä, että Norjan lainsäädäntö poikkeaa suomalaisesta. Lainsäädännön yhtenäistäminen edellyttäisi valtioiden välistä yhteistyötä. Ammattipätevyysien tunnustamisenettelyiden tulisi olla sujuvia. Käytännössä kysymys voi olla myös siitä, ettei Norjan lainsäädäntöä ja käytäntöjä tunneta tarpeeksi, jolloin tiedonsaannin lisääminen helpottaisi tilannetta.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä koulutuksen osalta sovellettava lainsäädäntö on enimmäkseen kansallista, jolloin myös niihin liittyviä ongelmia voidaan ratkaista kansallisesti ja alueellisesti. Esimerkiksi tilanteissa, joissa kunta ostaa vanhusten asumispalvelua tai

lastensuojelun laitoshuoltoa Norjasta toiminnan valvonta on ongelmallista nykylaisäädännön valossa viranomaisten kansallisen toimivallan nojalla.

Jatkossa tulisi kiinnittää huomiota erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon yhteistoimintaan ja sen edelleen kehittämiseen. Olemassa olevan erikoissairaanhoidon sopimuksen päivitystarpeet tulisi selvittää tarkemmin. Sosiaalipalveluiden järjestämisessä yhteistyön toimivuutta lisäksi alueellisen sopimuksen laatiminen.

Ylipäätään sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteen lisäksi ongelmaksi koettiin se, että koordinaatio ja vastuiden määrittely kokonaisuudesta puuttuu. Meneillään olevan soite-uudistuksen yhteydessä olisikin tärkeää kiinnittää huomiota rajat ylittäviin palveluihin ja rajakuntien yhteistyömahdollisuuksiin Norjan toimijoiden kanssa. Nykyisiin käytännön haasteisiin kuten esim. tiedonvälittämiseen ja lähetekäytäntöihin tulisi löytää ratkaisu.

Käytännön toimijoiden työn helpottamiseksi ja yhteisten käytäntöjen luomiseksi rajat ylittävälle yhteistyölle on tarvetta myös sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden koulutuksen ja työnohjauksen osalta.

Osa ongelmista on viranomaiskäytäntöihin liittyviä, kuten erilaiset sääntelyn tulkinnot ja viranomaistoiminnan hitaus. Suomen ja Norjan viranomaisten tulisi sopia yhteisistä toimintaperiaatteista, säädösten yhdenmukaisista tulkinnoista ja käytännöistä. Ylipäätään tarvitaan vastuuviranomaisten rajat ylittävän yhteistyön lisäämistä erityisesti työvoiman vapaaseen liikkuvuuteen liittyvissä kysymyksissä. Viranomaisten yhteistyölle tulisi luoda selkeä rakenne ja toimintamallit.

Selvityksessä nousi esiin myös tiedon saatavuuteen liittyviä ongelmia. Sinänsä useimpien rajat ylittävään toimintaan liittyvien niin suomalaisten kuin norjalaisten nettisivustoilla tietoa on olemassa. Tiedon saavutettavuuden kannalta ongelmallista on sen pirstoutuminen, ja sitä helpottaisi esimerkiksi yksi portaali tai puhelinnumero, josta tietoa ja neuvontaa olisi saatavissa kokonaisvaltaisesti hallinnolliset sektorirajat ja valtion rajat ylittäen. Myös sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttäjien näkökulmasta palvelupolusta tulisi olla saatavilla selkeä kuvaus ja palveluneuvonnan ja ohjauksen tulisi olla koordinoitua.

Pohjoiskalotin Rajaneuvonnan toiminnalle tulisi varmistaa kansallinen rahoitus, jotta kansalaisille ja elinkeinoelämälle tiedottamista, rajaesteiden havaitsemista, tunnistamista ja niiden poistamiseksi tehtävää työtä voidaan kehittää.

Saamelaiden palveluiden osalta erityisesti esille nousivat saamenkielisten ja -kulttuuristen palveluiden puute, johon muun muassa aiemmissa selvityksissä on kiinnitetty huomiota. Palveluiden saatavuuteen vaikuttaa erityisesti saamenkielisten työntekijöiden saatavuus, mikä edellyttää koulutuksen lisäämistä.

Saamenkielisten palveluiden kokonaisuuden koordinointia tulisi tehdä keskitetympin. Palvelujen saatavuuden parantamiseksi tulisi kehittää toimivia etäyhteyspalveluja ja etätulkkauspalveluja (24/7).

Saamelaiselinkeinojen tilaa on kartoitettu kattavasti viimeksi vuonna 2007 saamelaiskäräjien saamelaisen elinkeinotoiminnan koordinointi- ja kehittämishankkeessa. Hankkeen tavoitteena oli kartoittaa saamelaisen elinkeinotoiminnan nykytila ja tarpeet sekä laatia saamelaisten elinkeinotoiminnan kehittämissuunnitelma. Tietopohja on 13 vuotta vanha ja pitäisi ajanmukaistaa kehitystä paremmin kuvaavaksi. Olisi tärkeää saada päivitettyä tietoa perinteisten saamelaiselinkeinojen nykytilasta ja niiden suhteesta rajat ylittävään yhteistyöhön.

Lähteet

Elinkeinoelämän rajaesteet Pohjoiskalotilla 2014. https://rajaneuvonta.fi/wp-content/uploads/sites/3/2018/09/MK_PK_yhteenveto2014.pdf

Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993)

Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 15/2017)

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 16/2018)

Hallituksen esitys eduskunnalle potilasvakuutuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 298/2018)

Hallituksen esitys eduskunnalle eräiden terveyden- ja sairaanhoidon henkilöstöryhmien sekä eläinlääkäreiden yhteisistä pohjoismaisista työmarkkinoista Pohjoismaiden välillä tehdyn sopimuksen muuttamisesta tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi sekä laeiksi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 3 §:n ja eläinlääkärinammatin harjoittamisesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta (HE 65/2019)

Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-463-4>

Lydia Heikkilä & Elsa Hedemäki-Laiti & Anneli Pohjola: Saamelaisten hyvä elämä ja hyvinvointipalvelut, 2013. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61822/Saamelaisten_hyv%C3%A4_elam%C3%A4_verkkoversiopdfA.pdf?sequence=6&isAllowed=y

Leena Heinämäki – Christina Allard – Stefan Kirchner – Alexandra Xanthaki – Sanna Valkonen – Ulf Mörkenstam & Nigel Bankes – Jacinta Ruru – Jérémie Gilbert – Per Selle – Audra Simpson – Laura Olsén: Saamelaisten oikeuksien toteutuminen: kansainvälinen oikeusvertaileva tutkimus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 4/2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-330-9>

Gränshinderrådets årsraport 2014–2019. https://www.norden.org/fi/publikationer?search-overview=Gr%C3%A4nshinderr%C3%A5dets%20%C3%A5rsraport%20&field_publication_type=All&field_keyword=All&organisation=All&year=all

Guttorm, Juha: Saamelaisten itsehallinto Suomessa - dynaaminen vai staattinen? tutkimus perustuslaissa turvatus saamelaisten itsehallinnon kehittymisestä lainsäädännössä vuosina 1996–2015. Oikeustieteiden tiedekunta; Faculty of Law. Lapin yliopisto 2018. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63446/Guttorm_Juha_ActaE_242_pdfA.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lehtola, Riitta – Ruotsala Pia: Saamenkielisten palveluiden nykytilakartoitus Saamelaisten lasten-, nuorten ja perheiden palvelut Saamelaiskäräjät Posken saamelaisyksikkö. https://stm.fi/documents/1271139/4067344/SAAMELAPeselvitys110117_final.pdf/f1418169-7e37-4d7a-803d-30d192ffed5f

Nieminen, Jouko: Alueelliset kehitysnäkymät syksyllä 2019. Työ- ja elinkeinoministeriö 2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-455-6>

Norja-asiamies, loppuraportti. Utsjoen kunta, Heikki Niittyvuopio 2007.

Pasanen, Annika: Saamebarometri 2016. Selvitys saamenkielisistä palveluista saamelais-alueella - Sámi giellabaromehter 2016. Čielggadus sámegielat bálvalusain sámeguovllus. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-530-0>

Rajakuntayhteistyön syventäminen. Selvitys kuntien valtakunnanrajat ylittävän yhteistyön oikeudellisista edellytyksistä. Työryhmäraportti. Sisäasiainministeriön kuntaosaston julkaisu 4/2002.

Rajoitta pohjoisessa. Työryhmäraportti Suomen ja Norjan välisestä yhteistyöstä pohjoisessa. Sisäasiainministeriön julkaisu 2004.

Ristenrauna Magga: Saamelaisten sosiaali- ja terveystalvvelujen kehittämisen haasteet Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 75 (2010):6. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100341/magga.pdf?sequence>

Saamelaiskäräjien Inarissa 15.-16.8.2019 järjestämän koulutusseminaarin materiaali.

Salminen, Päivi: Tenonlaakson sosiaali- ja terveystalvveluiden kehittämishanke, Loppuraportti 2012.

Suomen ja Norjan rajakuntayhteistyö. Seurantatyöryhmän raportti. Sisäasiainministeriön julkaisuja 20/2005.

Upplevda konsekvenser av det nordiska skatteavtalet på uppdrag av Grensetjänsten Norge-Sverige, Nordkalottens Gränstjänst Haparanda/Skibotn och Øresunddirekt Sverige. https://rajaneuvonta.fi/wp-content/uploads/sites/3/2018/11/Nordiska_skatteavtalet-181129_low.pdf

Internet-sivustot:

Enontekiö.fi	Samediggi.fi
Inari.fi	Skatteetaten.no
Kela.fi	Sodankylä.fi
Lapinluotsi.fi	te-palvelut.fi
Lapland.fi	Tulli.fi
Lshp.fi	Utsjoki.fi
NAV.no	Valvira.fi
Rajaneuvonta.fi	Vero.fi

Ohjausryhmässä kuullut asiantuntijat

18.6.2019: Rajaneuvonta ja rajaesteneuvoston työskentely, Riitta Leinonen, Pohjois-Kalotin rajaneuvonnan Norjan koordinaattori; Sosiaaliturvaan liittyviä kysymyksiä, Henna Huhtamäki STM

9.9.2019: Saamenkielisten sote-palvelujen erityiskysymykset, suunnittelija Lydia Heikkilä Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus; Perustason palvelut, vastaava lääkäri Heidi Eriksen Utsjoen kunta; Erikoissairaanhoido, johtaja Jari Jokela Lapin sairaanhoitopiiri, Miia Palo, Lapin sairaanhoitopiiri, Maarit Palomaa, Lapin sairaanhoitopiiri, Johanna Erholtz, Lapin sairaanhoitopiiri, Matias Wesin, Lapin sairaanhoitopiiri; Sairaudesta aiheutuvien matkakustannusten korvaaminen rajaseutualueella, (KELAn toimittamat tiedot); Rajatyöntekijöiden oikeudet hoitoon & sairaanhoitokorvauksiin, Jasmina Kähkönen (diaesitys Pohjois-kalotin rajaneuvonnan seminaari 13.12.2018)

2.10.2019: Tilannekatsaus Suomen ja Norjan pelastustoimesta vastaavien viranomaisten yhteistyöhön, pelastusneuvos Janne Koivukoski SM ja pelastuspäällikkö Harri Paldanius Lapin pelastuslaitos; Tilannekatsaus Suomen ja Norjan varhaiskasvatuksesta, opetuksesta ja koulutuksesta vastaavien viranomaisten yhteistyöhön sekä varhaiskasvatuksen ja opetustoimen palvelujen (perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus, ammattikorkeakouluopetus ja yliopisto-opetus) saatavuuteen raja-alueella, johtaja Jari Rajanen OKM; Saamenkielinen koulutus ja opetus, koulutussihteeri Ulla Aikio-Puoskari Saamelaiskäräjät; Tilannekatsaus ja suunnitelmat saamenkielisen varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen järjestämiseksi, kunnanjohtaja Vuokko Tieva-Niittyvuopio Utsjoki

21.11.2019: Rajankävijöiden verotus, yksikön päällikkö Antero Toivainen; Asiantuntijakatsaukset rajaseutualueen maa- ja metsätalouden elinkeinokysymyksiin: Eläinlääkäripalvelut rajaseutualueella, neuvotteleva virkamies Kajsa Hakulin, Kalastuksen järjestäminen, asiantuntija Peppiina Huhtala, Harvaan asuttujen alueiden palvelut, erityisasiantuntija Christell Åström; Saamelaiselinkeinot, elinkeinosihteeri Sarita Kämäräinen

13.5.2019

Suomen ja Norjan rajaseutuyhteistyötä koskeva selvityshanke

Valtiovarainministeriö on tänään asettanut Suomen ja Norjan rajaseutuyhteistyötä koskevan selvityshankkeen seuraavasti.

Toimikausi

Selvityshankkeen toimikausi on 15.5.2019 – 31.12.2019.

Tausta

Pohjois-Lapin kunnat ja saamelaiskäräjät ovat esittäneet huolensa siitä, miten alueen väestön palvelutarpeet voidaan myös tulevaisuudessa huomioida ja turvata yhdenvertaisesti toimintaympäristössä, jossa julkisen hallinnon ja sen palvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen on kohdistunut ja kohdistuu jatkuvasti varsin merkittäviä muutos- ja uudistuspaineita erityisesti toiminnan taloudellisten reunaehtojen, organisaatorakenteiden, toimintaprosessien ja digitalisaation näkökulmasta. Erityistä huolta ilmenee saamenkielisten palvelujen saatavuudessa.

Alueen väestön, perinteisten elinkeinojen ja työvoiman liikkuvuuden kannalta asiaan vaikuttaa myös Suomen ja Norjan raja-alueen viranomaisyhteistyön toimivuus sekä julkisin varoin järjestettyjen palvelujen saatavuus raja-alueella kansalaisuudesta ja asuinmaasta riippumatta. Palvelujen saatavuuden osalta yhteistyön tarve kohdistuu erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ja koulutuspalvelujen käyttöön, sosiaaliturvaan, pelastustoimeen sekä työvoima- ja elinkeinoasioihin.

Asiasta on käyty alustavia keskusteluja alueen kuntien, saamelaiskäräjien ja asianomaisten ministeriöiden kanssa. Näissä keskusteluissa päädyttiin siihen, että valtiovarainministeriö asettaa Suomen ja Norjan rajaseutuyhteistyötä koskevan selvityshankkeen.

Tavoite

Tavoitteena on lisätä tietoa aiheista erityisesti Enontekiön, Ivalon, Sodankylän ja Utsjoen kunnan asukkaiden ja viranomaisyhteistyön sekä erityisesti saamenkielisten palvelujen näkökulmasta. Tavoitteena on tehdä toimenpide-ehdotuksia mahdollisten julkisten palvelujen käyttöön liittyvien ongelmien poistamiseksi ja näiden palvelujen kehittämiseksi.

Tarkoitus

Hankkeen tarkoituksena on selvittää sosiaali- ja terveydenhuollon, pelastustoimen ja opetustoimen viranomaisten yhteistyötä sekä näitä toimialoja koskevien palvelujen saatavuutta ja käytettävyyttä sekä työvoiman liikkuvuuden ja elinkeinotoiminnan toimintaedellytyksiä Suomen ja Norjan rajaseudulla

sekä tehdä tarvittaessa näitä koskevia toimenpide-ehdotuksia. Huomiota kiinnitetään saamenkielisten palvelujen järjestämistä ja saatavuutta koskeviin seikkoihin. Tarkoituksena on valmistella Suomen ja Norjan välillä rajat ylittävissä tilanteissa julkisten palvelujen saatavuuden ja käytettävyyden tilannekuva ja kehittämiskohteita.

Selvityksen tekemistä varten nimetään selvityshenkilö. Hänen työtään johtamaan ja ohjaamaan asetetaan ohjausryhmä, johon nimetään jäseniksi ministeriöiden, saamelaiskäräjien ja alueen kuntien edustajia.

Tehtävät

Selvityshankkeen tehtävänä on:

1. Selvittää millä edellytyksillä ja missä laajuudessa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ovat Suomen ja Norjan raja-alueella asuvien ja pitkäkestoisesti oleskelevien henkilöiden käytettävissä, mitä ongelmia ja muutostarpeita palveluiden käyttöön liittyy sekä tehdä tarvittavat toimenpideehdotukset sosiaali- ja terveyspalvelujen saavutettavuuden kehittämiseksi raja-alueella.
2. Selvittää Suomen ja Norjan pelastustoimesta vastaavien viranomaisten yhteistyötä raja-alueella ja tehdä tarvittavat toimenpideehdotukset yhteistyön kehittämiseksi.
3. Selvittää rajat ylittävän työvoiman liikkuvuuden ja elinkeinotoiminnan toimintaedellytysten mahdolliset rajoitteet ja esteet sekä tehdä tarvittavat toimenpideehdotukset työvoiman liikkuvuuden ja elinkeinotoiminnan (ml. saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon piiriin kuuluvat elinkeinot) kehittämiseksi.
4. Selvittää Suomen ja Norjan varhaiskasvatuksesta, opetuksesta ja koulutuksesta vastaavien viranomaisten yhteistyötä sekä varhaiskasvatuksen ja opetustoimen palvelujen (perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus, ammattikorkeakouluopetus ja yliopisto-opetus) saatavuutta raja-alueella sekä tehdä tarvittavat toimenpideehdotukset yhteistyön ja palvelujen saatavuuden kehittämiseksi.
5. Selvittää millä keinoilla rajaseutualueen asukkaiden arjen yhteistyötä ja -toimintaa voidaan tehdä nykyistä sujuvammaksi alue- ja paikallistason yhteistyöllä.

Selvityshankkeen ulkopuolelle rajataan asiat, jotka koskevat saamelaiskäräjistä annetussa laissa (974/1995) tarkoitettuja saamelaiskäräjien vaaleja ja niiden järjestämiseen liittyviä asioita.

Organisointi

Selvityshenkilö

Selvityshenkilöksi nimetään apulaisprofessori, OTT Mirva Lohiniva-Kerkeä

Selvityshankkeen ohjausryhmä

Ohjausryhmän tehtävänä on johtaa ja ohjata selvityshanketta ja selvityshenkilön työtä.

ASETTAMISPÄÄTÖS

13.5.2019

Puheenjohtaja

Noora Heinonen, neuvotteleva virkamies, valtiovarainministeriö

Jäsenet

Pentti Lähteenoja, ylijohtaja, maa- ja metsätalousministeriö

Maija Iles, hallitussihteeri, oikeusministeriö

Janne Koivukoski, pelastusneuvos, sisäministeriö

varajäsen Pekka Tiainen, erityisasiantuntija

Juha Luomala, sosiaalineuvos, sosiaali- ja terveysministeriö

varajäsen Viveca Arrhenius, sosiaalineuvos

Laura Perheentupa, erityisasiantuntija, työ- ja elinkeinoministeriö

varajäsen Olli Sorainen, hallitusneuvos

Jari Rantapelkonen, kunnanjohtaja, Enontekiön kunta

varajäsen Leni Karisaari, hallintojohtaja

Toni K. Laine, kunnanjohtaja, Inarin kunta

varajäsen Mari Palolahti, hallintojohtaja

Hanna Riipi, Sodankylän kunta

varajäsen Kauko Nurmela

Vuokko Tieva-Niittyvuopio, kunnanjohtaja, Utsjoen kunta

varajäsen Heidi Eriksen, vastaava lääkäri

Jari Jokela, sairaanhoitopiirin johtaja, Lapin sairaanhoitopiiri

varajäsen Maarit Palomaa, hallintoylihoitaja

Tero Hyttinen, palvelujohtaja, Lapin TE-toimisto

varajäsen Tiina Keränen, johtaja

Magreta Sara, hallituksen jäsen, saamelaiskäräjät

varajäsen Tuomas Aslak Juuso, II varapuheenjohtaja

Paula Mikkola, pääsihteeri, Lapin liitto

Sihteeristö

Markku Mölläri, neuvotteleva virkamies, valtiovarainministeriö

Pia Ruotsala-Kangasniemi, hallintopäällikkö, saamelaiskäräjät

Sarita Kämäräinen, elinkeinosihteeri, saamelaiskäräjät

Tekninen sihteeri

Anne Honkanen-Ohvo, valtiovarainministeriö

Ohjausryhmän antamien tehtävien lisäksi sihteeristö ja tekninen sihteeri avustavat selvityshenkilöä.

Selvityshenkilö ja ohjausryhmä voivat työssään kuulla asiantuntijoita.

Työskentelyssä hyödynnetään mahdollisimman paljon työskentelyä sähköisin etäyhteyksin.

Julkisen hallinnon toimielinten kokoonpano

Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 4 a § edellyttää, että nimitettävissä valmisteluelimissä tulee olla sekä naisia että miehiä kumpiakin vähintään 40 prosenttia, jollei erityisistä syistä muuta johdu. Lain edellyttämästä sukupuolikiintiöstä voidaan poiketa vain erityisistä syistä.

ASETTAMISPÄÄTÖS

13.5.2019

Kustannukset

Selvityshenkilön työn korvaukset maksetaan erillisen toimeksiantosopimuksen mukaisesti valtion talousarvion momentilta 28.90.22 (Hallinto- ja palvelurakenteiden kehittäminen ja tukeminen).

Ohjausryhmän ja sihteeristön työstä ei makseta palkkiota.

Selvityshenkilön, ohjausryhmän ja sihteeristön selvitystyöhön liittyvät matkakulut korvataan valtion matkustussäännön mukaan lukuun ottamatta ohjausryhmän kokouksiin osallistuvien ministeriöiden edustajien matkakustannuksia pääkaupunkiseudulla.

Selvityshankkeen kustannukset maksetaan valtion talousarvion momentilta 28.90.22 (Hallinto- ja palvelurakenteiden kehittäminen ja tukeminen).

Alivaltiosihteeri

Päivi Nerg

Osastopäällikkö,
Ylijohtaja

Jani Pitkäniemi

Jakelu

Päätöksessä mainitut

Tiedoksi

Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen
Liikenne- ja viestintäministeriö
Maa- ja metsätalousministeriö
Oikeusministeriö
Opetus- ja kulttuuriministeriö
Sisäministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriö
Työ- ja elinkeinoministeriö
Ulkoministeriö
Valtioneuvoston kanslia
Valtiovarainministeriö
Saamelaiskäräjät
Enontekiön kunta
Inarin kunta
Sodankylän kunta
Utsjoen kunta
Lapin liitto
Kansaneläkelaitos
Lapin pelastuslaitos
Lapin TE-toimisto
Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
Suomen Kuntaliitto

Kirjoittaja:
Mirva Lohiniva-Kerckelä

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 160 01
vm.fi

ISSN 1797-9714 (pdf)

ISBN 978-952-367-062-4 (pdf)

Helmi­kuu 2020